

În preajma sărbătorii de Șavuot

Vizita Eminenței Sale și a d-nei dr. Rosen la Iași și în alte comunități din Moldova

Vineri 1 iunie 1973 Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat însoțiți de d-nii Emil Sechter, secretarul general al Federației Comunităților Ebraice și de d. Martin Băluș, președintele secției administrative din F.C.E.M. spre a vizita comunitatea din Iași.

În drumul lor oaspeții s-au oprit în mai multe comunități, unde au fost întâmpinați de numeroși credincioși, care au ținut să folosească acest prilej spre a saluta pe șeful cultului mozaic.

În mijlocul evreilor din Tecuci

La Tecuci, d. Șef-rabin a fost salutat de d. Iancu Moscovici, președintele comunității, care a exprimat în numele întregii comunități evreiești omagii și venerație pentru conducătorul spiritual al indusului din România. D-na a arătat că deși numărul enoriașilor este acum redus, ei continuă să împlină datoria. Cele trei sinagogi funcționează prin rotație și există mijloc (serviciu divin cu minimum 10 bărbați) în fiecare zi. Tâierea rituală este asigurată de d. rabin Butaru din Galați, care vine în acest scop în fiecare săptămână. 68 familii de credincioși au luat în Pesab-ul anului 5733 (1973) azimă. Se acordă ajutor la un număr de 33 persoane. Prin grija Federației s-a făcut un gard nou la cimitir, care este întreținut în bune condiții.

D. Șef-rabin a rostit apoi o impresionantă predică și a felicitat pe enoriași, în fața cu vrednicilor lor conducători, pentru devotamentul cu care se consacră menținerii instituțiilor comunității. S-a hotărât a se reface cursul de Talmud-Tora. Oaspeții au vizitat apoi instituțiile comunității.

În sinagoga din Birlad

La Birlad, într-o sinagogă recent renovată — prin grija Federației — care s-a sâmbul cu credincioși veniți să salute pe d. și d-na dr. Rosen și pe ceilalți conducători ai Federației, d. Calman Bercovici a rostit un călduros cuvânt de bun-venit, Baruch Haba. La fel și aici, în comunitatea în care odinioară au păstorit rabini Tanber și Samson Tenen, deși s-au rărit rândurile enoriașilor, răsună în fiecare zi, dimineața și seara, rugile unui minian. Și aici, tăierea rituală, îngrijită de d. habam Marcu Rosenberg dă posibilitatea menținerii casrutului. Și aici s-au înscris în comunitate, cu prilejul distribuirii azimei de Pesab 1973, un număr de 126 familii de enoriași. Și aici funcționează prin rotație două sinagogi, iar de sărbători se oficiază în toate lăcașurile sfinte.

Președintele comunității d. Calman Bercovici a arătat dragostea și respectul cu care credincioșii mozaici îi înconjoară pe acei care de nu sferi de veac păstorește cu demnitate și devotament obștea evrească din România.

Eminența Sa a vorbit apoi credincioșilor, arătându-le cât de importantă e răspunderea ce o au față de generațiile trecute, răspundere care crește cu cât numărul lor e mai mic. Felicitându-i pentru realizările frumoase, d-na a expus criteriile de atenție după care se călăuzește Federația. Color 71 de persoane din Birlad care primesc ajutoare, oameni bătrâni și lipsiți de sprijin material, ca și celor peste zece mii de credincioși din cuprinsul tuturor comunităților noastre, li se respectă în primul rând demnitatea umană, așa cum ne învață Toră. La fel ca și la Tecuci, cursul de Talmud-Tora urmează să se reîncheie activitatea sub conducerea habamului Rosenberg.

Un călduros Baruch Haba la Vaslui

Ultima etapă în drumul spre Iași s-a făcut la Vaslui. În vechiul „Silboi” s-au adunat enoriași, iar copiii au oferit flori d-nei dr. Rosen. D. Avram a rostit o frumoasă alocuțiune în limba ebraică, iar președintele comunității, d. Bercu Ungher a elogiat pe distinși oaspeți, exponind activitatea comunității. Tâierea rituală

este îndeplinită de habamul Rosenberg din Birlad, care vine în fiecare săptămână la Vaslui în acest scop. Localurile sinagogilor sînt întreținute în bune condiții. La 63 de familii s-a distribuit în acest an azimă de Pesab, iar un număr de 53 persoane primesc ajutoare în bani, alimente și îmbrăcăminte.

D. Șef-rabin le-a vorbit apoi enoriașilor despre sărbătoarea de Șavuot, prăznuirea Torei, ce ne pregătim s-o întâmpinăm în câteva zile, despre tradiția de învățare a Torei în străvechile sinagogi din Vaslui, despre datoria de Talmud-Tora, de a învăța și de acum înainte recitea și marea nona carte ce ne-a fost dată pe muntele Sinai.

Kabat Șabat la Iași

„Kabat Șabat”, întâmpinarea Șabatului, s-a găsit pe d. Șef-rabin și pe d-na dr. Rosen împreună cu d-nii Emil Sechter și Martin Băluș în străvechea Sinagogă Mare din Tîrgul Căcui din Iași. Sinag specific în care e construită, care corespunde tradițiilor de veacuri ale lăcașurilor sfinte (se coboară în sinagogă, care e elădită sub nivelul străzii, se coboară spre amvonul cantoralului, căci מְסַכְסַכִּים „din adineuri” se rogi lui Dumnezeu); amprenta celor peste 300 de ani de când a fost redăruit acest prestigios lăcaș de cult; jețul pe care este înscris. „Aici s-a născut rabinul comunității ieșene, rabi Leboșna Heschel 7” rabinul din Ap” — măiestria ornamentației care înconjoară întregul Aron Hakodes (lăcaș sfânt, în care se află și Turile Torei), capodoperă artistică a meșterilor de altă dată; lămpile, candelabrele care sînt înscrise nume sfinte de martiri, căsuți Al kidus Hašem, toate, toate amănuntele arhitectonice, ornamentale și dau sentimentul venerației și pietății față de secole multe de tradiție evrească, față de cărturarii cei mari, ale căror glasuri au răsunat între zidurile sinagogii, față de tragedia fără de seamă ce au trăit-o acum peste trei decenii enoriașii de aici.

Plină la refuz, sinagoga cea mare e îmbrăcată în mantie de sărbătoare. Au venit cu toții, cei legați de Talmud-Tora și de învățătura îndălică să întâmpine cu dragoste și cu respect pe îndrumătorul lor, să-i asculte cuvîntul înaripat, să învețe din bogata revărsare de inteligență străveche și gânduri pline de unanimitate progresist ce constituie predicile d-sale.

Serviciul religios este oficiat cu minunate cîntece tradiționale alți de d. rabin Dauber, iscusit cunoscător al nusah-ului străvechi, cit și de corul Talmud-Tora, care a intonat năguri religioase, sub conducerea maestrului de cor Negulescu, spre încințarea enoriașilor.

D. dr. Simon Kaufman, președintele comunității din Iași, a adresat apoi un vibrant cuvînt de salut către oaspeți, și a subliniat ce a în-

(Continuare în pag. VI-a)

Sinagoga din Iași, veche de peste 300 de ani.

ÎN DUHUL ÎNFRĂȚIRII ȘI AL DRAGOSTEI La jubileul Prea Fericitului Patriarh Justinian

La 6 iunie 1973 s-au împlinit 25 de ani de la intronizarea Prea Fericitului Patriarh Justinian ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

Credincioșii Bisericii ortodoxe și alături de ei credincioșii celorlalte culte din țară au folosit prilejul fericit al acestui jubileu pentru a-și exprima simțămintele de aleasă prețuire și sinceră admirație față de Prea Fericirea Sa, pentru bogatele și multiplele înfăptuiri ale acestui sfert de veac de arhiepăstorie.

În preajma acestei aniversări, editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă a scos de sub tipar un nou volum din scrierile ilustrului sărbătorit. Cartea — al XI-lea volum din ciclul „Apostolat social” — este intitulată sugestiv „În duhul înfrățirii și al dragostei”. Într-adevăr, titlul reușește să sintetizeze una din coordonatele majore ale activității Prea Fericitului Patriarh Justinian de-a lungul întregii vieți și în mod cu totul deosebit în acest sfert de veac de patriarhat. Această binecuvîntată activitate a fost și este inspirată în întregime de credință, dragoste nețărmurită față de patrie, înaltă responsabilitate față de destinele omenirii.

Într-un moment de cotitură în istoria țării și a poporului român, cînd în fața omenirii s-au pus probleme de însemnătate capitală, Biserica Ortodoxă este fericită a avea în fruntea ei o personalitate religioasă de mare prestigiu, înzestrată cu alee daruri spirituale, cu o păsăcată energie și rivină sfîntă, care au făcut ca această Biserică să fie intru totul la înălțimea momentului istoric respectiv. În acest context se înscrie poziția Patriarhului Justinian care prin vorbă, scris și faptă a militat și militează neabătut pentru un ecumenism larg, sănătos și rodnic. La baza acestui ecumenism se află concepția umanistă asupra rolului credinței curate — indiferent de forma ei culturală — în desăvîșirea omului și a societății omeniești, în împlinirea marilor idealuri de apropiere și pace între popoare. În scrisoarea irenică a Prea Fericirii Sale adresată cu prilejul Anului Nou 1972, această idee și-a aflat o deosebit de frumoasă expresie: „Orice om, de orice naționalitate, de orice rasă, de orice credință religioasă este fratele nostru”. Iar cu al prilej, Patriarhul Justinian a arătat, în mod inspirat, că „datoria noastră de a promova un ecumenism integral” decurge din faptul că cea mai de seamă poruncă din Legea sfîntă este: Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta, din tot sufletul tău și din tot euzelul tău, aceasta este cea mai mare poruncă; iar a doua, asemenea acesteia: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”. („Apostolat social” vol. XI, pag. 153).

Aceasta este, într-adevăr, baza istorică și spirituală a ecumenismului, a unui „ecumenism integral”, ca să reluăm chiar expresia Prea Fericirii Sale. Pe această bază s-a produs conclucrarea rodnică între diferitele culte din țară în vederea îndrumării credincioșilor către o mai bună înțelegere și stimă reciprocă, întru împlinirea nobelilor țeluri ale ridicării patriei, bunăstarea poporului și apărarea păcii în lume.

Acest sfert de veac a însemnat o perioadă fericită și în ce privește raporturile dintre cultul și credincioșii mozaici și Biserica Ortodoxă Română. Ele și-au aflat împlinirea și prin participarea Eminenței Sale d. Șef rabin dr. Moses Rosen, ca reprezentant de seamă al cultului nostru, la diferitele solemnități și ocazii festive ale Bisericii Ortodoxe Române, ca și prezența Prea Fericirii Sale Patriarhul Justinian la manifestări ale cultului și obștei noastre.

Asemenea prezențe de neuitat au fost prilejuate de sărbătorirea de către obștea noastră a 20 de ani de la instaurarea Eminenței Sale în funcția de Șef rabin al cultului mozaic din România și de împlinirea de către domnia sa a vârstei de 60 de ani. În cuvîntarea remarcabilă, rostită cu acest din urmă fericit prilej, Prea Fericirea Sa a spus între altele:

„Prezența mea la această aniversare se datorește, mai întîi, credinței noastre comune în Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor. Fii ai lui Dumnezeu, am fost creați pentru a ne înțelege, a ne iubi și a ne ajuta reciproc. Avem datoria sfîntă de a scoate din Sfînta Scriptură și din Tradiția noastră milenară principiile noastre de umanitate, de dragoste pentru adevăr, de respect pentru viață și drepturile fundamentale ale omului, de convingere în dreptate și bună înțelegere cu toți oamenii și cu toate popoarele lumii.

Pe toți, creștini și mozaici, ne unește participarea comună la slajba lui Dumnezeu și a semenilor — marile comandamente divine — precum și preocuparea neobosită pentru realizarea bunăstării materiale și spirituale a poporului român; ne unește dorința vie de a sluji cu devoțiune poporul și Patria noastră comună”.

Am transcris acest pasaj atît pentru bogăția și frumusețea ideilor pe care le cuprinde, cît și pentru spiritul de „ecumenism integral” pe care-l exprimă într-un mod atît de desăvîșit.

În același curat și sincer spirit ecumenist, credincioșii și clerul cultului mozaic, obștea evrească din țară, adresează cele mai sincere omagii de respect și venerație Prea Fericirii Sale Patriarhului Justinian, adresîndu-i din adîncul inimii urări de viață lungă, sănătate deplină și putere, spre a se putea consacra mai departe menirii Sale sfînte.

„Nathan-Înțeleptul” la T. E. S.

Cu puțini ani înainte de a-și rotunji nehabila vîrstă de douăzeci de ani, „Nathan-Înțeleptul” al lui Lessing își dovedește strălucitoarea longevitate artistică, urcînd pe scena Teatrului Evreiesc de Stat din București cu o prosepimă literară, cu o acuitate a dezbaterii filozofice, cu un farmec al situației dramatice care aparțin pe drept numai capodoperelor. Cine merge la această premieră apăsător cumva de prezentimentul unei reprezentări academice greoaie, înecată în lungi tirade rostite în versuri și încărcată de recuzite de mucava a dramei istorice, va avea surpriza unui act de cultură nu numai de mare distincție, eleganță și modernitate regizorală (George Teodorescu), nu numai de restituire a unui înalt moment al dramaturgiei universale, ci și a unui spectacol extrem de viu, de atractiv, de pasionant. Cele două ceasuri și jumătate în care a fost concentrat poemul dramatic al lui Gotthold Ephraim Lessing sînt în primul rînd două ceasuri și jumătate de reconfortantă și înaltă pledoarie pentru înfrățire spirituală între oameni, pentru umanism, pentru toleranță înțeleaptă, pentru existență cu drepturi egale a tuturor convingerilor religioase.

Ca să demonstreze ideea nobilă și atât de dragă iluminismului că toți oamenii sînt frați între ei, indiferent de religia ori de nația căreia aparțin, că intoleranța de orice fel este o dovadă de opacitate spirituală și poate duce la crimă, Lessing, acest fiu de preot luteran, îndrăznește, în plină epocă a intoleranței religioase și antisemite, să construiască o piesă în care eroul cel mai luminat, mai generos și înțelept e un evreu bătrîn, în care un musulman, sultanul Saladin, e capabil să-și depășească concepțiile și prejudecățile religioase, iar templierul creștin să-și anihileze fanatismul gîndirii teologice ajungînd pînă la urma să se îndrăgostească de o tînără evreică. Intriga piesei are un „story” romantic, plin de candore — și acesta îi face poate farmecul, autorul nu se ferește să folosească naive lovitură de teatru — salvării de la incendiu, îndrăgostiri aprinse la prima vedere, recunoașteri melo ale fraților pierduți și regăsiți peste ani, nimic nu este ocolit în poveste pentru a dovedi că numai împrejurările, convențiile sociale sau ignoranța despărțit oamenii: Recha, fiica adoptivă a evreului Nathan, este de fapt creștină, tînărul templier creștin este de fapt musulman și de fapt ambii tineri sînt frați rezultați dintr-un mariaj între o germană și un persan. Povestea este o parabolă. Lessing o folosește ca să-și poată vehicula ideile, ca să-și susțină teza, să-și demonstreze pînă la capăt filozofia. Și, firește, tot acest material incendiar nu a întîrziat să-și împrăștie în jur flăcările; piesa a stîrnit o aprigă bătălie pe care, spiritele înguste au fost neplăcut izbite de largimea de vedere, a autorului, atacurile s-au întezit și „Nathan-Înțeleptul” a ajuns, chiar și 150 de ani mai tîrziu, să fie considerat de fascism un „inamic Nr. 1”, drept care a fost scos din literatură și teatru, alungat din constituție, interzis și pus pe foc; ca pînă la urmă tot „Nathan” să învingă, să dovedească și azi noblețea gîndirii umanitare și a marelui scriitor german și să supraviețuiască oricărei mentalități inchiizitoriale, care pătează din cînd în cînd istoria spiritului omenesc.

Atunci, în 1779, cînd a fost scrisă piesa, o contemporană a lui Lessing, Elisa Reimarus, fiica unui celebru filozof german, nota într-o scrisoare: „Cred că de multă, multă vreme, o picătură de apă n-a fost sorbită cu atîta sete într-un desert torid de nisip și n-a înșulșit în chip atît de înviator, cum n-a înșulșit pe noi această piesă... Evreul, sultanul, templierul, Recha, Sittah — ce oameni! Dacă s-o arde naște mulți ca ei din părinți de carne și osare, cui nu i-ar plăcea să trăiască pe pămînt...”

Sigur, aproape fiecare din personajele piesei lui Lessing este o idee, o pildă, un erou construit de la bun început din lumină și puritate. Păcatele omenești îi vizează prea puțin și doar templierul va fi cel care va parcurge o evoluție, o metamorfoză de la fanatism la toleranță, Patriarhul — simbol al negației — fiind singura pată de umbră pe ecranul acesta solar pe care sînt proiectate personajele. Cu atît mai mare este, deci, meritul regiei și al actorilor care — păstrînd tot timpul caracterul de dezbateri de idei al piesei — au încălzit, au dat vibrație și trăire și sentiment fiecărui personaj în parte. Într-un decor de o simplitate și un rafinament lipsit de ostentatie (Diana Ioan Popov), decor oferind cu generozitate spațiu de joc dar epurînd orice amănunt de prisos din recuzită — deci și din jocul scenic — actorii sînt prezenți tot timpul pe scenă, așteptîndu-și fiecare pe o bancă intrarea la replică. Procedeu uzitat des în montările actuale, dar servind perfect de astă dată convenției stabilite între actor și spectator; interesează înfruntarea ideilor, demonstrația tezei și nu povestioara romanticoasă; noi, actorii sîntem aici pentru a vă comunica niște gînduri în primul rînd. Dar asta nu înseamnă că, intrat în vîșmintele personajelor, actorii nu trăiesc situațiile cu convingere, în stilul de joc cunoscut (și apreciat) al trupeii evreiești, stilul care trece întotdeauna rampa și convinge publicul său. Samuel Fischer aduce din nou, în rolul lui Nathan, înalta sa artă actoricească, jocul său lucid, calm și înflăcărat totodată, vocea sa cu ușoare inflexiuni patetice, mișcărilor sale stăpînite, echilibrate; imaginea pe care i-a construit-o domnia-sa lui Nathan va fixa

pe pentru multă vreme numele marelui personaj alături de numele acestui mare actor. Plină de o dulce nevinovăție, proaspătă, mergînd pe ingenuitatea care o prinde întotdeauna bine, Mihaela Kreutzer, alături de un excelent Adrian Lupu, templier tumultuos, dur, încrin-

sultanului următoarea poveste: un om a căpătat odată în dar un inel neprețuit, care avea puterea tainică de a face pe purtătorul lui „plăcut în fața lui Dumnezeu și a semenilor săi”. Cui să-l lase însă moștenire, de vreme ce avea trei fii, deopotrivă de vrednici și dragi inimii sale? Chiniut de îndoieli, tatăl se hotărăște să ceară unui auzar să-i mai facă încă două inele identice, pe care le dăruie apoi pe patul morții, fiilor, fără ca unul să știe de celălalt. Cearta izbucni pînă la urmă, fiecare

Scenă din spectacol

cenat, dar și plin de duioși romantice. Două compoziții foarte precise, foarte frumos desenate, foarte elegante, fără excese orientaliste — Mano Rippel (Saladin) și Leonie Waldman-Eliad (Sittah). Cald, uman, convingător — ca de obicei — Abram Naimark (derivșul), prezența vie, colorată, de bun profesionalism — Beatrice Steinmetz (Daia), apariții pregnante, accentuate — Carol Marcovici (patriarhul) și Samy Godrich (călugărul).

În general, nici-o notă discordantă, nici o stridentă, nici o insulă de plictis în acest spectacol semnat de mina regizorală fină și sigură a lui George Teodorescu.

Există în această piesă, o parabolă care definește cel mai clar gîndirea și poziția luminată a lui Lessing și care concentrează de fapt întreg sensul lucrării. Chemat la Saladin, Nathan este întrebare de acesta: „Cum îți ești Din cale-afară de înțelept, răspunde-mi, Te rog, care credință și ce lege Te-a lămurit lăuntric cel mai mult?”

După o clipă de gîndire, Nathan îi istorisește din feciori pretinzîndu-se posesorul adevăratului inel și deci și al averii părintești. „Nu-mai pe sine se iubeste fiecare? — întreabă judele. Atunci înșelătorii își sinteți toți / tuțrei înșelători erau înșelajii / Dintre inele nu-i adevărat niciunul”. Dar pînă la urmă hotărî:

„Luai-vă la întrecere să puneți Puterea pietrii din inelul vostru-n Lumină. Și veniți în-ajutor Puterii, cu blîndețe, cu iubire Și cu evlavie.....”

Judele fiind — cum bine se-nțelege — cele trei credințe, pentru înțelegerea și coexistența cărora Lessing pledează. Și care se străduie, de secole, cu mai multe sau mai puține roade, să ajute puterii cu blîndețe, iubire și evlavie!

SARA STEIN

Epoca Zerubavel

În anul 521 înaintea erei actuale Darius I introduce legi noi în imperiul său. El îngreună dreptul de autonomie al micilor guvernatori locali. În acest fel el izbutește să unească sub conducerea sa unică diferitele părți ale imperiului. Pe acesta împăratul îl subîmpărți în satrapii, unități administrative locale. În fruntea fiecărei satrapii era numit un guvernator, care era direct subordonat împăratului. În această perioadă par a fi fost stabilite și limitele administrative ale satrapiei Iudeea. În fruntea acestei provincii Darius numi un guvernator iudeu, din casa regelui David, pe Zerubavel ben Salteir.

Această numire dădu un mare impuls reînnoirii evreilor în țară. În fruntea celui de-al doilea val de oameni a stat Zerubavel din casa lui David și Iehoșua ben Zadok, marele preot. Numărul celor ce se întorceau din Babilon era de 42 000,

printre ei mulți kobanimi și leviți, atunci ca și întotdeauna conștiința poporului, oamenii de cultură, continuatori ai tradiției și conducători.

În al doilea an al domniei lui Darius, Zerubavel dădu poruncă să se treacă la reconstrucția templului din Ierusalim. Întregul popor se dedică acestei acțiuni. Evreii din Babilon sprijiniră lucrarea celor reveniți în țară cu „argint, aur, bogății, vite și bunătăți”. Regele Darius restituie odoarele casei Domnului, care și ele lăsară calea exilului. Doi profeți din acea perioadă, Hagai și Zeharia, au întărit energia poporului și a lui Zerubavel în munca de construcție a sfîntului lăcaș și de refacere a Iudeii.

BENIAMIN IEIV

Citiți în pagina a 12-a textul în limba ebraică.

„La Monde” despre poezia ebraică

Ziarul „Le Monde” din Paris a dedicat recent o pagină specială poeziei ebraice moderne. În articolul care deschide pagina se spune între altele:

„Poezia ebraică modernă este rezultatul unei tradiții lingvistice de mai bine de trei mii de ani, de la crearea în secolul al XI-lea înaintea erei noastre a Cîntării Deboré. Astăzi se folosește aceeași limbă, limba Bibliei, o limbă care deși a evoluat în contact cu alte civilizații, a rămas totuși fidelă sie-inseși.

Creția literară ebraică nu s-a întrerupt niciodată în țările răsăritului. Deși în viața de fiecare zi evreii au vorbit limba popoarelor în mijlocul cărora trăiau, ei nu au încetat să folosească ebraica, limba sfîntă, limba rugăcîinii, dar și a inimii, a amintirilor, a speranțelor.

Astfel, în secolul al V-lea apare în Galil o poezie liturgică rimată și în secolul al X-lea, în pragul epocii de aur a literaturii ebraice în Spania, se compun lucrări sfînte și profane după exemplul prosodiei arabe. Apoi, străvîind

regiunea franceză Provence, Italia, Țările de Jos, centrele creației poeziei ebraice se deplasează spre țările germanice și slave. În secolul al XIX-lea, în perioada Haskalé, asistăm la înflorirea în Europa centrală și în Rusia a unei poezii ebraice moderne, care se inspiră din marile școli europene.

Reconstituirea la sfîrșitul secolului al XIX-lea al centrului național evreiesc în Erez Israel duce la regrouparea celor mai mulți poeți și scriitori ebraici și la constituirea unui nucleu literar înșulșit și fecund, care, după exterminarea evreilor din Europa, devine centrul principal al literaturii ebraice.

Apare o generație de poeți, născuți pe acest pămînt, cărora ebraica le este limbă maternă, limba de fiecare zi și care alături de opere lirice, creează o poezie populară, socială, umoristică.”

Pagina cuprinde un grupaj de poezii scrise de poeții contemporani ebraici: Abraham Slonsky, Lea Goldberg, Iehuda Amihai, Haim Guri și Benjamin Galai.

PRODUSE CHIMICE LA EXPORT

Promptitudinea în livrări și calitatea superioară a produselor sînt principalele atribute cu care chimiștii din Craiova au reușit să se facă tot mai cunoscuți pe piața externă. De la începutul anului pînă în prezent, ei au expediat beneficiarilor externi însemnate cantități de produse: butanol, acid acetic, acetat de vinilîn etc.

Acum chimiștii craioveni au început să fabrice și să livreze în Bulgaria, Italia și în alte țări acetat de vinilîn monomer.

UN NOU PRODUS: TERMOPAN

Întreprinderea de geamuri din Buzău produce un material nou, cu largi întrebunătăți — geamul termopan. El se realizează din două foi de sticlă distanțate cu ajutorul unei rame metalice. Aerul uscat din interiorul plăcilor preîntîmpină aburirea în cazul diferențelor de temperatură. Noul produs se realizează în diferite forme și mărimi, fiind destinat, cu precădere, construcțiilor civile și industriale, uzinelor producătoare de vagoane și șantierelor navale.

TEHNOLOGII MODERNE ÎN SIDERURGIE

La turnătoria de mare capacitate de la Combinatul siderurgic din Galați a fost introdusă o tehnologie de formare și turnare a lingotierelor mari, care în comparație cu metoda clasică permite reducerea duratei acestei operații de la 2—4 zile la numai 12—15 ore. În plus, nu mai este necesar cuptorul de uscare, cresc rezistența și calitatea pieselor turnate.

La rîndul lor, siderurgiștii de la Hunedoara au extins aria de utilizare a unui nou produs auxiliar exoterm, care duce la îndepărtarea gazurilor de turnare, elimină impuritățile din lingouri; creînd, totodată, posibilități de utilizare integrală a metalului turnat.

ROMÂNIA LA TIRGUL

TEHNICII

La Belgrad a avut loc cea de-a 17-a ediție a Tîrgului internațional al tehnicii, la care au expus produsele un mare număr de firme din Iugoslavia și din străinătate. Pe o suprafață de aproape 500 mp, firmele românești au expus utilaj electric, autobasculante DAC, compresoare, echipament de frînă pentru locomotive Diesel hidraulice, tractoare, autoturisme etc.

UN NOU CENTRU INDUSTRIAL

Un nou oraș se alătură centrelor industriale ale țării: Sulina. Se apropie de sfîrșit construcția fabricii de conserve de pește din port, fabrică ce va avea o secție de conserve, un depozit frigorific și o fabrică de gheață.

„ROMFON”

Aceasta este denumirea noului produs realizat de Fabrica de produse izolatoare din București. Este vorba de un covor din material plastic fixat pe un suport textil, care poate înlocui cu succes parchetul, el putînd fi lipit de beton. „Romfonul” reține căldura, are o rezistență mare, poate fi realizat într-o varietate gamă coloristică și are un preț cu mult mai mic decît parchetul.

Vizita în Belgia a Eminenței Sale d. șef rabin și a doamnei dr. Rosen

Cu prilejul participării sale la ședința Consiliului european al comunităților evreiești de la Anvers, Eminența Sa a participat vineri seara (18 mai 1973) la serviciul divin de Kabbalat Șabat la sinagoga Șomrei Hadat. D. Șef-rabin și d-na au fost, în acea seară, oaspeții d-lui Șef-rabin și d-nei dr. Hillel Medahi.

Sîmbătă 19 mai, domniile-lor au participat la serviciul divin de la sinagoga Machzikei Hadat, fiind oaspeții d-nei și d-lui rabin Ch. Kreiswirth. D. rabin Kreiswirth a rostit un cald cuvînt de salut în cinstea oaspeților.

În aceeași zi, Eminența Sa a acceptat invitația comitetului *Vijniter Klaus* și a participat la Șaloș-Seudot din acea sinagogă. Eminența Sa a rostit o impresionantă alocuțiune despre „Rabi Șimon ben Iohai”.

D. Șef-rabin dr. Rosen a fost ales unul dintre vicepreședinții Consiliului european al comunităților evreiești. Noul președinte al acestui consiliu este d. Fritz Holländer, reprezentant al Comunității evreiești din Suedia.

meridione

DATE NOI DESPRE EVREII NEGRI DIN ETIOPIA

De curînd, ziaristul Edward B. Fiske a publicat în „Nev York Times” un reportaj despre falaiși, evreii negrii din Etiopia. Nu este pentru prima dată că presa se ocupă de ei.

Celebrul călător din secolul al XII-lea, Benjamin de Tudela vorbește și el în memoriile sale despre evreii din Etiopia. De fapt, el nu vizitase această țară dar deținea informațiile respective de la geograful arab Idrisi.

Primii europeni care au luat contact direct cu falaișii și au informat restul lumii despre existența și modul lor de viață au fost călugări ieziuiți din Spania și Portugalia, care pe la mijlocul secolului al XVI-lea au ajuns în partea de nord a Etiopiei. Unul dintre aceștia, Miguel de Castanhoso, într-o carte pe care a scris-o la întoarcere, a dat amănunte despre viața, credința și istoria acestei populații. În secolele care au urmat, călători celebri ca James Bruce

Cliseul de sus: grup de evrei negri.
Dedesubt: Sinagoga din localitatea Ambober.

și frații d'Abbadie au studiat îndeaproape viața falaișilor și au scris despre ei, emițînd diferite teorii cu privire la originea lor.

Potrivit tradiției falaișe, ei sînt urmașii demnitarilor care l-au însoțit pe Menelik, fiul regelui Solomon și al reginei din Șaba, cînd acesta a venit cu mama sa în Etiopia. După unele teorii științifice, falaișii fac parte din familia triburilor Agau, o veche populație a Etiopiei iar iudaismul a ajuns la ei prin evreii care au trăit în sudul peninsulei arabe. De altfel chiar și cronicile etiopene relatează că iudaismul a cunoscut o largă răspîndire, înainte de convertirea țării la creștinism.

Falaișii sînt numiți de etiopieni *ayebud* (evrei) iar ei înșiși se denumesc *Beta Israel* (casa lui Israel). Numărul lor exact nu este cunoscut. La începutul secolului al XVIII-lea, James Bruce aprecia că ar fi 100 000, în timp ce Henry Stern vorbea, la începutul secolului al XIX-lea de un sfert de milion. La începutul secolului al XX-lea au fost apreciați la 50 000, iar pînă în anul 1969 numărul lor a scăzut la 25—30 000.

Ca aspect exterior, unii dintre falaiși se apropie mai mult de tipul populației locale Agau, pe cînd alții de tipul semitic al evreilor orientali. Unii cercetători subliniază asemănarea lor cu tipul semitic și îi consideră descendenții evreilor care au trăit în Etiopia în timpuri străvechi; alții neagă originea lor semitică.

Falaișii trăiesc în nordul țării, în regiunea dintre fluviul Takkaze, lacul Tana și Nilul albastru. Ei alcătuiesc sate separate, construite pe vîrfurile dealurilor, în apropierea unui râu. Multe sînt grupate în jurul orașului Gondar, unde se află un cartier locuit exclusiv de falaiși. Locuiesc în colibe din lut, cu acoperiș conic, din paie. Una dintre colibe servește drept sinagogă (*mesghid*). Ocupația lor principală este agricultura; mulți dintre ei sînt meșteșugari, olari, țesători, fierari, zidari etc. De fapt, falaișii constituie pătura meșteșugarilor din Etiopia.

Falaișii nu consumă carne crudă, respectă indicațiile Pentateuhului și nu se hrănesc decît cu animale tăiate ritual de către un deservent de cult, pe care-l numesc „preot”. Înainte de masă ei se spală pe mîini și recită o binecuvîntare, tot așa și după masă. În a opta zi de la naștere își circumcid fiii. Aproape în fiecare sat există o școală, unde un *dabara*, un lector,

care a studiat textele sfînte dar nu a fost confirmat preot, îi învață pe copii rugăciunile. Pentateuhul, cartea Psalmilor, în limba gehez, limba oficială a țării. Mai tîrziu, în urma stabilirii legăturii cu evreii europeni, despre a căror existență falaișii nu au avut cunoștință, s-a introdus și studierea limbii ebraice.

În cazul unui deces în familie, falaișii tîm după înmormîntare (care are loc în ziua decedului sau cel mult în ziua următoare) un doliu de șapte zile, ce se termină cu o masă (*tazkar*). Neglijarea acestei mese este considerată un mare păcat.

Falaișii sînt cunoscuți pentru hîrnicia, cinstea și curățenia lor. Datorită băilor rituale pe care le respectă cu strictețe, etiopienii spun despre ei că miros a apă.

„După cum am mai arătat, falaișii se consideră parte a poporului evreu, atît în ce privește originea cît și credința. Religia lor se bazează pe biblie. Ea cuprinde pe lîngă cele 24 de cărți ale ei, și un număr de cărți apocrife ca aceea a lui Tobit, Iudit, cartea înțelepciunii lui Solomon, cartea I-a și a II-a a Macabeilor și cartea lui Baruh. De asemenea consideră drept un text sfînt cartea lui Enoh. Talmudul nu a ajuns la ei, dar unele tradiții care corespund celor din Ghemara și Midraș pot fi întîlnite în scrierile lor. Falaișii au preoți, denumiți *caben*, care pretind că descind de la Aaron. Orice falaiș dintr-o familie respectabilă și cu știință de învățătură sfîntă, își poate asuma funcția de preot. În fiecare regiune preoții aleg din mijlocul lor un mare preot, care devine conducătorul spiritual al comunității respective, fiind împuternicit să numească pe preoți.

Centrul vieții religioase este *mesghid*-ul (sinagogă), împărțită de obicei în două încăperi. Una dintre ele se numește *sfînta sfîntelor* și acolo se păstrează Tora, care este scrisă pe pergament, dar nu în formă de sul, ci de carte. În sinagogă se celebrează șapte rugăciuni zilnice, dar majoritatea falaișilor participă numai la cea de dimineață și cea de seară. De Șabat și de sărbători, ei petrec aproape toată ziua la sinagogă, în rugăciuni. Sfîntina Șabatului este respectată cu strictețe.

Sărbătorile lor sînt stabilite pe baza unui calendar care diferă de cel etiopian și se aseamănă mult cu cel evreiesc. De Pesah, sacrifică un miel pascal și mîncîncă piine nedospită: de Iom Kipur postesc; de asemenea respectă prin post comemorarea distrugerii templului Șofarului le este necunoscut, la fel suka. Ei cred în viața de apoi și în învierea morților. Cărțile lor conțin descrieri detaliate a răsplatelor care îi așteaptă pe cei drepti în Gan Eden și a pedepselor la care vor fi supuși nelegiuții.

Falaișii posedă și o literatură proprie. Ea constă dintr-un mic număr de lucrări în limba gehez. Aceste scrieri circulă printre ei în manuscris. O lucrare originală este cartea „Precepte ale Șabatului” care cuprinde și legende despre crearea omului, grădina Edenului, Noah, Avraham, Moșe etc. Șabatul este descris ca o regină care intervine la Dumnezeu în favoarea celor care o cinstesc și are grijă ca și cei care trăiesc în *gabaniam* (iad) să aibă o zi de odihnă. „Cartea lui Baruh” pare o adaptare după o versiune greacă; ea relatează cum îngerul Sutuul i-a facilitat lui Baruh o viziune a Ierusalimului cersc. Altă carte „Testamentul lui Avraham” este citită de falaiși la ceremoniile de înmormîntare sau de comemorare a morților.

Ce este Yad Vașem?

Yad Vașem este o instituție din Ierusalim a cărei activitate este închinată în primul rînd perpetuării memoriei martirilor și eroilor holocaustului.

Numele este luat din cartea proiectului *Leqaiabu* (56,5) care a spus: „Le voi da în casa mea și în lînlăuntrul zidurilor mele un loc pentru păstrarea numelui, (*Yad Vașem*) un nume veșnic și nepieritor”.

Planul construirii unui monument durabil în amintirea celor șase milioane de evrei care au pierit de moarte de martiri, ucși de nașiști, a fost adoptat încă în 1945, cînd s-a propus construirea acestui memorial la Ierusalim, pe Colina amintirii. Este vorba de un complex, compus din Coloana eroismului, în onoarea luptătorilor din rezistență, și construcția propriu-zisă, care adăpostește instituția *Yad Vașem*. Ea dispune de spațiul necesar pentru adunări comemorative, expoziții documentare și diferite ceremonii legate de telurile acestui for. Există o sală memorială cu pereții din bolovani de bazalt. Pe pardoseala din mozaic cenușiu sînt inscrite numele lagărelor de exterminare. În fața flăcării eterne, într-un vas de bronz, de forma unei cupe răsturnate se află cenușa unor evrei asinași și incinerati în aceste lagăre. Complexul mai cuprinde o sinagogă, în amintirea tuturor lăcașelor de rugăciune din Europa distruse în timpul holocaustului. Este o construcție modestă, de formă dreptunghiulară, cu unul dintre pereții construiți din blocuri de piatră, care amintesc de Zidul de apus. Celălalt perete este neted, din tencuială cenușie, avînd la mijloc arca sfîntă. Draperia care acoperă arca și fețele asternute pe mese au fost salvate din diferite sinagogi, constituind mărturii mute ale distrugerii acestora. Casele de rugăciune și studii, tipice în micile virguri evreiești de altă dată, sînt sugerate printr-o masă și o bancă, așa cum se obișnuia în Europa răsăriteană.

Mai există o sală a numelor. Pentru înregistrarea lor, organizatorii au întocmit chestionare cu date biografice, care sînt completate de rudele și prietenii martirilor și eroilor. Pînă acum, s-au înregistrat 1 500 000 asemenea pagini memoriale. În fiecare an, la 27 Nisan, se celebrează la *Yad Vașem* Zina victimelor holocaustului.

Expoziția permanentă „Mărturie și avertisment” conține material documentar din perioada holocaustului. O secție este închinată propagandei antisemite naziste și metodelor prin care era adusă la îndeplinire boțărirea privind „soluția finală”, exter-

minarea tuturor evreilor din Europa. O altă secție prezintă diferitele forme ale luptei evreilor, participarea la forțele antinaziste, rezistența, operații de salvare.

Din inițiativa lui *Yad Vașem*, anele școli din Israel au adoptat în mod simbolic cîte o comunitate distrusă de holocaust. În fapt, elevii studiază istoria, trecutul comunității respective. Acest mod de eternizare, care cuprinde și colecționarea de materiale de la supraviețuitorii acelei comunități, contribuie la realizarea continuității obștilor noastre.

Unul din obiectivele principale ale lui *Yad Vașem* este cercetarea științifică a perioadei holocaustului și a rezistenței, studierea istoriei ei, astfel ca învățămintele acestei experiențe, cea mai îngrozitoare din istoria omenirii, să nu se piardă. Astfel s-a înființat o arhivă centrală, care conține 25 milioane de pagini de material documentar, milioane de microfilme, obiecte muzeale, filme și înregistrări; de asemenea există și o vastă bibliotecă.

Simburele arhivei centrale l-a constituit diversele arhive secrete, constituite în timpurile de prigoană, evidența operațiilor de salvare întocmită în unele țări și lucrările Comitetului istoric evreiesc, creat imediat după Eliberare. O secție specială se ocupă cu înregistrarea depozițiilor martorilor oculari, mai ales ale supraviețuitorilor dezastrului, luptători și martori ai revoltei din ghetouri. O altă secție se ocupă de oamenii de omenie, neevrei, care și-au riscat viața pentru a salva evrei din ghearele nazistilor.

Yad Vașem editează numeroase cărți și periodice. Din 1945 apare *Yediót Yad Vașem* iar din 1957 ediția sa engleză; de asemenea *Kovez Mahkarim* și versiunea sa engleză *Yad Vashem Studies*. O amplă lucrare apărută tot sub aceeași egidă — Serii bibliografice (*zece volume*) precum și seriile *Me-Ghinzei Yad Vașem*, (șapte volume).

Activitatea de cercetare se desfășoară în diferite secții.

Împreună cu Universitatea ebraică, *Yad Vașem* a creat un institut pentru cercetarea comunităților evreiești din Europa și a istoriei lor din ultimele decenii. Primul volum din seria comunităților evreiești din Europa a apărut în anul 1969 sub titlul *Cronica comunităților evreiești din România*.

MESAJ ADRESAT DE EMINENȚA SA D. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN DR-ULUI MAX NUSSBAUM

Dr. Max Nussbaum

Cu prilejul sărbătoririi dr-ului Max Nussbaum (Los Angeles), președintele Secției americane a Congresului Mondial Evreiesc, d. Șef-rabin dr. Moses Rosen a adresat următorul mesaj de salut.

Federația Comunităților Evreiești din România este fericită că are posibilitatea ca, prin aceste rânduri, să alăture omagiile sale la cele ale iudaismului mondial, către unul dintre cei mai distinși conducători evrei contemporani: dr. Max Nussbaum.

El ne aparține, în primul rând, nouă evreilor din România. Din Suceava, a pornit el spre viață. În decursul întregii sale existențe zbuțumate, atât în activitatea rabinică desfășurată în Germania pre-nazistă, cât și în cea multilaterală în slujba evreilor americani, el a rămas credincios marilor valori etice, inepuizabilei comori de învățătură străveche pe care le-a creat și reprezentat acest iudaism al Europei de răsărit, atât de greu încercat, ale cărei rămașițe, שארית השלטה, le reprezentăm.

Strălucit orator, îmbinând o străveche cultură cu un spirit larg și atotcuprinzător al idealurilor omenirii moderne, dr. Max Nussbaum s-a distins, în momentele critice ale uneia dintre cele mai dramatice generații din istoria evreiască, ca o personalitate excepțională.

Cinstea ce i se acordă în acest moment nu e decît o consacrare a unei vieți care a fost mereu pusă în slujba împlinirii cuvîntului biblic: מִירוּשָׁלַיִם ה' מִירוּשָׁלַיִם. „Căci din Sion va porni Tora și cuvîntul lui Dumnezeu din Ierusalim”.

Fie-mi, deci, îndușit ca la mesajul solemn ce-l exprim acum, în numele celor o sută de mii de evrei din România, să adaug și tributul de prețuire, stimă și dragoste personală ce-l aduc bunului prieten, dr. Max Nussbaum.

Dr. MOSES ROSEN
Șef-rabin și președinte al
Federației Comunităților Evreiești
Mozaike din Republica Socialistă
România

INSCRIPTII EBRAICE

O expoziție deschisă de curînd la Muzeul din Ierusalim prezintă inscripții din perioada Biblică și Talmudului. Ele au fost scoase la iveală cu ocazia săpăturilor efectuate în ultimii zece de ani. Exponatele sînt însoțite de traduceri și explicații.

Una din cele mai vechi inscripții, descoperită de arheologul Sir Flinders Petrie în anul 1905, este de la jumătatea celui de al doilea mileniu înaintea erei noastre și e în scriere protocanaanică. Inscriptii hieroglifice și cuneiforme au fost de asemenea găsite pe teritoriul vechii Iudee; ele reprezintă rapoarte, ordine, comunicări lăsate de armate care au străbătut acest teritoriu. Despre scrierea protocanaanică se știe că se scria atît de la stînga la dreapta cît și de la dreapta la stînga, orizontal cît și vertical. Din ea a luat naștere și s-a dezvoltat scrierea ugaritică, din care a provenit mai tîrziu scrierea feniciană și apoi arameica.

Inscriptiile sînt pe pietre, oase, fildeș, sticlă, pe toatele unor vase de argilă descoperite. În ele apar nume de regi, negustori sau funcționari și sigiliile acestora, întipărite pe argilă umedă.

Expoziția prezintă și inscripții străine, ca de pildă o copie a renumitei stele a regelui Moabului, al cărui original se află la British Museum. Textul vorbește despre regele Omri, menționat în Biblie și despre unele evenimente din timpul său. O altă scriere hieroglifică pe piatră aduce laude regelui Șisak pentru victoria obținută; altă inscripție în cuneiformă comentează campaniile regelui asirian Sargon al

II-lea împotriva locuitorilor Iudeii.

În străvechiul oraș Tel Arad s-au găsit fragmente de tablete de lut.

În aceeași expoziție se pot vedea texte ale unor inscripții funerare din perioada talmudică.

Cu ocazia unor săpături făcute la Ierusalim a fost scoasă la iveală o inscripție cu următorul text: „Căci veți vedea, inima voastră va tresări de bucurie și oasele voastre vor odrăsi ca iarba”. Ea amintește de cuvintele lui Ieșaiahu (66,13—14) și se pare că a fost scrisă în timpul lui Iulian Apostatul, care în anul 362 a dat încuviințarea reclădirii templului.

Alte exponate interesante sînt pardoselile de mozaic din perioada bizantină. Ele cuprind adesea o dedicație a donatorului sau constructorului sinagogii și binecuvîntări în ebraică, greacă sau arameică.

Către cititori

Reînnoiți-vă din vreme abonamentul pe semestrul II al anului în curs, spre a vă asigura primirea în continuare a revistei la domiciliu. Prețul unui abonament este de:

24 lei pe 1 an.

12 lei pe 6 luni;

Expediați banii prin mandat poștal, pe adresa: F.C.E.M., București, str. Sf. Vineri 9, cont B.N.R. 49.8.01.000 Sector 4. Nu uitați a indica pe verso numele și adresa exactă a abonatului.

Cititorii cu domiciliul în București pot depune personal costul abonamentului la casieria Federației.

ALBERTO DELA PERGOLA

O voce de care ne amintim

În decursul vremurilor, templele și sinagogaile mai mari din Capitală și din țară au prilejuit afirmarea unor cantori, dirijori de cor și organişti, care au slujit altarul cu pricepere, artă și credință. Faima unora dintre acești deservenți ai cultului nostru a trecut și dincolo de granițele țării. Frumoasele motive sinagogaile ale unor compozitori de seamă precum: Levandowski, Sulzer, Jonas, Poliakov, Bianchi, Ivela, Cohen-Linaru, Leon Algazi, Feigerbaum, Rosenstech, Graf, Schwartzman și alții au găsit interpreți renumiți de talia unor Curiel, Alberto Della Pergola, Zabarba Werler, Rafael Rautinsky, Luciano Della Pergola, I. Thierer, Abraham Hofman, A. Bleherovici, M. Malkin, I. Dlin, și alții.

Ne propunem să ne ocupăm de principalii deservenți ai cultului mozaic din România, cîntăreți de seamă ai melodiilor liturgice-sinagogaile. Vom începe cu acela care a fost o figură dintre cele mai reprezentative: primul ofician al templelor sefarde din București, Alberto Della Pergola. În „Dicționarul muzical ilustrat” de A. L. Ivela, autorul prezintă și o scurtă autobiografie. Amintind de compoziția sa „Jurnal”, conținând cîntări religioase sefarde tradiționale, autorul afirmă: „...ele au fost în mare parte inspirate și compuse anume pentru rarele mijloace vocale ale reputatului tenor Alberto Della Pergola, primul ofician al comunității sefarde din București”. Intr-adevăr, Pergola a fost artistul care și-a închinat amonului minunatele sale calități artistice. El a ales în mod deliberat altarul, închinîndu-și viața unei sacre misiuni, înălțînd cîntul său în fața sfințelor suluri.

Scriitorul Ștefan Tita îl caracterizează în presa vremii drept „un mare dascăl și un poet al cîntecului”... dar mai presus de toate Pergola a dorit și a rămas oficianul, dovedind că muzica este o confesiune la altarul căreia poate sluji numai acela care are o vocație sfințită.

Alberto Della Pergola s-a născut la Florența la 11 aprilie 1884 într-o familie cu o serioasă cultură iudaică. Fratele său, Raffaello Della Pergola a fost marele rabin la Egiptului, iar cumnatul său, dr. Angelo Sacerdoti, a fost rabinul șef al Italiei. De tînr, Pergola a urmat la Florența cursurile religioase ale marelui rabin Margulies. Mai tîrziu, la București avea să aibă ca al doilea maestru pe veneratul rabi Isaac Sevilla care a reușit să facă din învîțăcelul său un perfect cititor de Peraza și un neîntrecut suflător de sofar.

La Florența studiază concomitent, în mod serios, arta de a cînta cu renumitul maestru Branca. Acesta reușește să-i adauge la ceea ce îi dăruise din belșug natura, o serie de prețioase învățăminte privitoare la arta cîntului. Intr-adevăr, în prefața lucrării sale „Jurnal”, Ivela îl prezintă astfel: „Pergola este înzestrat de natură cu o voce caldă și neîntrecut de frumoasă de tenor liric; posedă știința de a cînta frumos și mai ales emite cu multă ușurință acute ample și strălucitoare... Pergola a imprimat o epocă strălucită în istoria serviciilor religioase în templele noastre”. La vârsta de 24 de ani (1908) Pergola părăsese Italia și vine la București, chemat de comunitatea sefaradă, pentru a îndeplini sarcina de prim ofician. Aici are norocul de a intra sub influența maestrului Ivela. Colaborarea lor a fost fructuoasă, mai ales că interpretul era de părere că „glasul nu e suficient să fie frumos, ci trebuie să fie continuu perfecționat și finit în studiu”. Cuvînd serviciile religioase de la templul mare spaniol din capitală (Cal Grande)

sînt considerate de specialiști ca și de enoriași drept „concerte religioase”, ele fiind — după expresia unui artist de la Opera Română — „o combinație de cînt și închin”. În aceste memorabile seri de vineri se executa o muzică liturgică în stil modern, dar în același timp și tradițional sefaradă din cea mai aleasă, astfel încît „să placă enoriașului și Atot-paternicului” (după expresia d-rului Niemtrower, pe atunci rabin-șef al comunităților sefarde din România). Compozitorul Ivela compunea deseori melodii noi la textele vechi și astfel în serile de vineri se executa „în primă audiență” o serie de noi melodii liturgice, scrise special pentru interpretul său Alberto Della Pergola.

În afara slujbelor religioase propriu-zise, din cînd în cînd, Pergola și Ivela organizau în același Cal Grande concerte religioase, la care în calitate de organişti apăreau maeștri vremii: Umberto Pessiono, Iosif Paschil, Iosif Rosenstech, Iosif Bein și Carlo Brunetti, Ivela rezervîndu-și rolul de dirijor al ansamblului format din soliști, cor și orchestră.

Îmi amintesc de un asemenea concert festiv... Duminică 14 decembrie 1924. Se executa în primă audiență compoziția maestrului Ivela „Cantata festivă”. Soliști basul George Folescu și tenorul Alberto Della Pergola. Cînt de grav și de impresionant suna glasul marelui cîntăreț Folescu în fraza: „Stăpîn al lumii mare ești!”. Cînt de pătrunzător și de dumnezeiesc răsuna apoi acel „Fii deapăruvi lăuda!” tălmăcit prin acute scîlțitoare ale tenorului cantor Alberto Della Pergola! Un cîntec care izvora din „adîncurile sublime ale unei inimi pline de frumusețe și splendoare” (I. Semo). Dar Pergola nu a fost numai un cantor strălucit.

Dincolo de preocuparea sa de slujitor al altarului, Alberto Della Pergola s-a manifestat și în calitate de concertist și mai ales de dascăl. De asemenea, în calitate sa de președinte al Asociației cantorilor din România a organizat pe timpuri primele concerte publice ale slujitorilor altarului. Posedînd un glas fonogenic, Pergola a făcut înregistrări pe disc la casele: Lirofon, Victoria Record, Perfection, His master's voice, Polydor, Odeon și Columbia, cîntînd arii din marele repertoriu, dar mai ales muzică religioasă. Dintre aceste din urmă lucrări amintim de: Vesamenu, Adon Olam (și versiunea românească: Cantata festivă), Leha Dodi și Adonai natan, toate pe muzica lui Ivela, apoi Odu Ladonai pe muzica de Ionas, Magen Avoth pe muzica de Rosenstech și Zaidik Kataman, compus de Levandowski.

La 28 Tevet 5702 (17 ianuarie 1942) într-un amurg de Săbat, Alberto Della Pergola a trecut în lumea celor drepți, în vîrstă de 58 de ani. Sub titlul „Muzica evreiască în doliu”, presa scria: „A amuțit glasul care, puternic și melodiios dar și cutremurător, urca pe trepte aeriene spre cerurile muzicii, spre dumnezeire”. Pe amvon al ofiția magnific, asemenea unui pontif din vechime, pătruns de spiritualitatea unei meniri înalte (Raul Siniol).

Acesta a fost cantorul Alberto Della Pergola, demn reprezentant al deservenților cultului mozaic din România.

MAURICIU ROTHENBERG

VIZITA EMINENȚEI SALE LA IAȘI ȘI ÎN ALTE COMUNITĂȚI DIN MOLDOVA

(Urmare din pag. 1-a)

semnat sferul de veac închinat de Șef-rabinul nostru, cu întreaga sa energie și putere de devoțiune, propășirii culturii mozaic din România. Vorbitorul a expus, în continuare, multilaterala activitate a comunității ieșene. „Activă doi bahami, d. rabin Dauber și baham Schonfeld, care deservesc și unele mici comunități din vecinătate. La restaurantul ritual iau masa zilnic peste 250 de enoriași, cei mai mulți în mod gratuit. La seder-tele acestui an, în ambele țeri, au participat aproape 300 comenseni care au prăznuit, în cinstele corului Talmud-Tora pînă după miezul nopții, frumoasa sărbătoare de Pesah. S-a distribuit azimă la un număr de 1500 familii evreiești. Funcționează zece sinagogi iar în săptămâni de rugăciunile se oficiază zilnic. Unui număr de 40 de asistați, tinerii la pat, fără familie, li se trimite zilnic mîncare caldă acasă și li se asigură întreaga îngrijire necesară. Un număr de 624 credincioși primesc ajutoare în bani, alimente și băne. Talmud-Tora funcționează în bune condiții. Melamedimii I. Kara și Babad își împlinesc orele cu regularitate. Corul Talmud-Tora participă de asemenea la toate sărbătorile religioase. Bata rituală (micva) funcționează normal. Ne bucurăm de întregul sprijin al d-lui inspector Andronic din Departamentul Cultelor și al organelor locale în toate problemele de cult. Cimitirul, istoricul cimitir din Iași, este bine împrejmuț și întreținut. Recent, cu ajutorul Consiliului popular, drumul spre cimitirul Păcurari a fost renovat și asfaltat. Intr-un cuvînt, ne străduim să ne împlinim datoria și mulțumim Federației, în frunte cu Eminența Sa care ne acordă întregul sprijin”.

Președintele d-lui Șef-rabin, care a durat peste o oră, dedicată valorilor etice ale iudaismului, a constituit un emoționant apel la coreligionari de a continua să sprijine instituțiile de cult, cultură și asistență ale comunității. Șeful cultului mozaic a felicitat calduros pe priceputul, devotatul și barnicul președinte, dr. Simon Kaufman, pe ceilalți conducători în frunte cu d. Isaac Leiba, pe rabinul Dauber, pe melamedimii și bahami, pe efortii de sinagogi și pe ceilalți lucrători ai comunității, pentru munca ce o depun și pentru modul reușit în care își împlinesc datoria.

Oneg Șabat

A urmat apoi o masă tradițională de Oneg Șabat în localul restaurantului ritual. Intr-o atmosferă sărbătorească s-au întinat de către corul Talmud-Tora zemirot, cîntece de Șabat, de sărbători etc. sub conducerea d-lui Negulescu; s-au pus întrebări și s-au dat răspunsuri în legătură cu Tora, cu trecutul iudaismului, cu concepțiile sale de viață. Tîrziu după miezul nopții, cîntecele tradiționale și Divrei-Tora, cuvintele învățaturii mai răsunau în jurul mesei, la care s-a servit nu numai o copioasă masă de Șabat dar și un adevărat festin spiritual.

A doua zi, simbătă dimineața, d. Șef-rabin împreună cu d. secretar general E. Sechter au participat la serviciul divin de la sinagoga „Kantarschi”. D. Șef-rabin a rostit înainte de Musaf o erudiită cuvîntare, în legătură cu versetele inițiale ale celei de a patra cărți a Pentateuhului Bamidbar, care s-a citit în acest Șabat. A urmat un Kidus tradițional.

Spre seară, cea de a treia masă de Șabat Șaloș Seudot, s-a dat după rugăciunea de Minha, la sinagoga Kahane. Efortii ai tuturor sinagogilor, conducători ai comunității, s-au așezat în jurul mesei spre a asculta comentarii pline de miez, talmăciri pînă de vaste cunoștințe talmudice, făcute de Eminența Sa cu acest prilej.

În aceeași seară, d. Șef-rabin și d-na Amalia Rosen, împreună cu ceilalți conducători ai Federației, au părăsit Iași, întorcîndu-se în capitală.

Fragmente din predicile rosite de Eminența Sa d. Șef rabin la Iași și în alte comunități din Moldova (1-2 iunie 1973)

În spațiu și în timp

לעולם

La sinagoga din Tecuci (vineri 1 iunie, ora 10,30)

Numai prin Tora, prin învățatura ei, am supraviețuit milenii. Profetul Hoșea o spune așit de simplu și așit de emoționant în Haftara (lectura din Profeți) acestui Șabat. Atunci, la poalele muntelui Sinai în vorbirea „am făcut un legămînt pe vecie”. Legămîntul de a purta în lume această carte, de a suferi, de a ne jertfi dar de a nu o abandona. Cuvîntul Olam are în limba ebraică un dublu sens: unul spațial și se traduce lumea și unul temporal și se traduce veșnicia. Noi am știut să păstrăm Tora în întreaga lume, la toate meridianele, în toate civilizațiile, în contact cu toate culturile și sistemele sociale. În același timp, parcurgem cărările veșniciei de aproape patru mii de ani și indiferent în ce epocă am trăi, ne-am însușit învățatura aceleiași Tore, neschimbată, veche și mereu nouă, antică și necontenit pătrunsă de seva actualității.

Drapelul Torei

איש על דגלו

La sinagoga din Birlad (În aceeași zi, la orele 12.)

Privesc în jurul meu, în această bătrînă sinagogă și văd pictate pe pereții ei דגלים „steagurile” străvechi ale triburilor, ale fiilor lui Iacov, pe care le aminteste capitolul biblic care începe cea de a patra carte a Torei Bamidbar, pe care îl citim în această săptămînă. Toate acestea sunt minunate motive ornamentale care alcătuiesc specificul tradițiilor noastre lăcașe de rugăciuni sînt menite să ne amintească că de atunci, de la משהמדבר עד היום, de pe muntele Sinai, purtăm un drapel. El nu e întinat de nici o picătură de sânge, el nu cheamă la războaică, el nu ne îndeamnă la trufie. Îl desăruim în fiecare Șabat, la fiecare lectură biblică, înaintea întregii obști, care în cor, intonează וראתהתורה. Și aceasta este învățatura”. E un drapel al adevărului, dreptății și păcii.

În această sinagogă s-au perindat mari rabini din familia Taubes ז"ל. Aici a păstoriț rabi Șamșon Tenen ז"ל unul din erudiții talmudici din această țară. Ei au purtat acest drapel, au împlinit porunca של אלהים „de a sta lângă drapel”. Voi, cei care ați rămas, aveți datoria de a face să răsună mai departe glasul Torei.

Drapelul său e dragostea

ורגלו עלי אהבה

(Cîntarea cîntărilor)

La sinagoga din Vaslui (În aceeași zi, la orele 13,30)

Ne pregătim de קבלת התורה prăznuirea primirii Torei. Decalogul nu a adus numai o reducere cantitativă a zeilor; în loc de mai mulți — politeismul — unul singur — monoteismul. Marea revoluție produsă este una calitativă, o structurală modificare a însuși noțiunii de divinitate. Creator și călăuză El איש בורא ומנהיג El își iubeste creația iar noi ne apropiem de El, nu prin spaimă, ci prin dragoste. Cele două זרה וזהב indennuri biblice: „Să iubești pe Domnul, Dumnezeuul tău, din toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu întreaga ta ființă”. (Deut. VI, 5) și „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Leviticul 19,18) se interfează, se completează, fac parte din una și aceeași concepție despre raporturile dintre Creator și creație.

Iubirea aproapelui presupune dreptate. Cine califică iudaismul în mod unilateral, situîndu-l exclusiv pe poziția apărării dreptății și diminuînd faptul că versetul iubirii aproapelui nu e de altă origină decît cea evreiască, denaturează lucrurile. Iubirea de oameni și dreptatea sînt două fațete ale unuia și aceleiași conceptii iudaice despre lume.

Iubirea și caritatea sînt aproape omonime. Iată de ce profetul Hoșea, în versetul final al Haftarei de mîine, după ce a definit legămîntul nostru לעולם ca veșnic și ca universal, continuă

Eminența Sa roșind o predică la Sinagoga Mare din Iași (Fotografie din 1972)

definiția calitativă a acestuia וראתהתורה, legămînt ca unul al dreptății, judecării, miliei și îndurării.”

Cum să ne mai mire că Legea noastră, Tora, ne îndeamnă să luptăm pentru dreptate și să ajutăm pe cei în suferință și în nevoie? Instituțiile comunității reprezintă punerea în practică a acestei învățături.

Cununa a fost reîntoarsă

מחזירים עטרה ליושנה

La Sinagoga Mare din Iași (În aceeași seară, după Kabalat Șabat)

Zidurile acestui sfînt lăcaș grăiesc mărturie pentru multe veacuri, în care glasul Torei a răsunat între ele. Cîte veacuri? În 1970 s-au împlinit 300 de ani de cînd sinagoga aceasta a fost refăcută. Nathan Hanover, martirul de mai tîrziu, s-a rugat aici. Lîngă noi se află un țef. Pe el e înscris numele lui Apter Ruv, Rabi Iehosua Heschel ז"ל, marele Ohev Israel" iubitor al lui Israel", care a sînt pe acest țef, a grîit din foliantele talmudice la acest amvon. Din fiecare candelabru din fiecare amănuț ornamental al lui Aron Ha Kodesh, glăsuiește istoria acestei comunități.

D. Dr. Kaufman discută cu noi, de citva timp, restaurarea acestei sinagogi. Proiecte arhitectonice, planuri de refacere, se încearcă. În această seară, ascultînd aici, în această sinagogă înșesată pînă la refuz, vocea cîntecelor noastre minunate ce a răsunit din partea cursanților Talmud-Torei, mă întreb: ce restaurare mai bună se poate naște? Mai mult decît cele mai iscusite proiecte arhitectonice, decît cele mai frumoase podobe א גילגול מן מחזירים עטרה ליושנה „s-au reincarnat”.

Întîi a fost învățatura

כי היא חיינו

La masa de Oneg Șabat cu Talmud Tora (În aceeași seară la restaurantul ritual din Iași)

„În deșert” a fost dată Tora. Înainte de a se fi așezat în Canaan, înainte de a fi statonnic case, de a fi stabiliti fruntarii de a se fi cristalizat ca entitate distinctă între celelalte popoare, Israel a căpătat viață prin primirea învățaturii. Mai presus decît orice altă considerente, se află la noi învățatura. „Căci ea e viața noastră”, rațiunea noastră de a fi. Pe arena istoriei s-au pierdat puterice de seminții și și-au afirmat forța puterice imperii. Permanața noastră de aproape patru mii de ani se datorează exclusiv acestui mesaj de etică ce-l purtăm în lume. Anteu și-a tras puterea din legătura cu pămîntul. Noi ne-o tragem din cea cu cerul învățaturii.

Elogiul cuvintelor

הקור קול יעקב

La sinagoga Kantarschi din Iași (Simbătă 2 iunie 1973, înaintea rugii de Musaf)

Înainte de a zidi această lume, Creatorul a încercat să clădească altele — ne învață Midrașul. La fel cu artistul care străbate grele încercări spre a transpune fantezia sa, imaginea ce o are, în realitate, tot astfel El, Creatorul מנה עומדת ומחזירים „zidea lumi și le distrugea” ele nu corespundeau viziunii sale, nu satisfăceau concepția Sa despre ceea ce ar trebui să fie această lume. Numai în momentul cînd a privit spre Alef-Beit, alfabetul creator al cuvîntului El și-a găsit inspirația și a creat Armonia, Coeziunea, fără de care elementele dezlănțuite ar fi continuat să plutească în Tohu-Vavohu, în haos și dezagregare.

Midbar înseamnă pustiu și aceleiași consoane, altfel vocalizate, dau cuvîntul Midaber, care înseamnă „cuvîntător”. Prin puterea cuvîntului, „pustiul poate fi schimbat în Gan-Eden, în statornicirea raiului pe acest pămînt” וישם מדברה ערן וערבתה כנן ה' (ישעיה נא"ג)

Legămîntul credinței

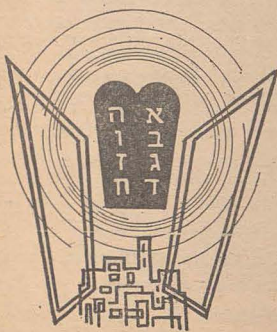
וארשתיה לי באמונה

La sinagoga Kahane din Iași (simbătă 2 iunie, la masa de Șaloș Seudot)

M-am străduit să talmăcesc, în predicile anterioare, primele două legămînte ale profetului Hoșea, din lectura Haftarei acestui Șabat. La aceasta a treia masă de simbătă, ascultînd, în amurgul însorării, duoasele voastre cîntece hasidice, în care e împletit suflet evreiesc cu doina moldovenească, voi încerca să descifrez cel de al treilea și ultim dintre legămîntele profetului. Îi rostim în fiecare dimineață, cînd legăm tefilim de brațul stîng și în jurul creștetului; e vorba de acel אמונת legămînt al credinței legămîntul credinței. Noțiunea de cîntec are în terminologia psalmistului (Psalmi 92,1) două expresii מזור מזור Mizmor, cu sensul de cîntec de jale, de tristețe și שיר שיר, cîntec de bucurie, de mulțumire. Continuă, deci, bardul iudaismului מזור מזור לשם אמונת „E bine să lauzi pe Cel plin de îndurare”, deci cîntec de preaslăvire pentru salvare שמר לשם אמונת „Văzind căci înșesată e viața noastră”.

„Cînd zorile se revărsă și bine să roștești slava marelui Sale îndurări și bucurii וראתהתורה iar cînd bezna nopții te cuprinde, să cînti credința care să-ți dea suport sufletesc.”

Voi, iubii evrei din încercata obște a Iașilor, înfățișați în cîntecul voastre, această dublă gamă a sensibilității iudaice.

Mihail Sadoveanu, poet biblic; și prietenul său, Moses Duff

Perioada încadrată aproximativ între anii 1935—1942 a marcat (ne atrage atenția, într-o convorbire, d. Constantin Mitru) pentru permanentul poet care a fost prozatorul Mihail Sadoveanu, „o efuziune lirică de deosebită intensitate”. Din acești ani datează versurile pe care scriitorul le-a închinat soției sale, Valeria (mai scrisese și odinioară câteva sute de versuri; însă era la vremea gimnaziului). În aceeași epocă atât de lirică se situează și începutul prieteniei sale cu Moses Duff și talmăcirile lor din Psalmii lui David.

Prietenul tuturor neamurilor

Mihail Sadoveanu era un vechi prieten al poporului Bibliei; era, de altfel, dintotdeauna prieten al neamurilor conviețuitoare. S-a născut și a copilărit în acea „bizară aglomerație de multe neamuri, ce se numește Pașcani”. Suferise un „îndoit botez”: tatăl său, prieten cu preotul catolic, l-a botezat „după rânduiala romană”; mama sa l-a botezat ortodox. Locuiau cu chirie la Ioină, la rîndul său chiriș; iar Ioină avea o fată, Berta, care îndrăgise copilul, „mă săruta ades”. Vara, la bunica, la Verșeni, era vecin cu madam Sura și prieten cu nepotul ei, Leizer cel pistruiat. Tot la Pașcani, mai apoi, tot copil, era nelipsit din casa lui Calman Ciubotaru, care avea doi băieți, Mochi și Acă, și două capre: zburdau cu toții laolaltă.

În școala primară, la Folticeni, a fost coleg cu „un ovrăi căpâșnos cu numele Heinic, care era năntrecut în problemele de aritmetică”.

În liceu (Liceul Național din Iași) a fost coleg („și prieten durabil”) cu viitorul poet Enric Furtună, în colaborare cu care a transpus în românește „Cîntecul vrăjitoarei” de Willenbruch.

Cu Matei Rusu a scos în 1899 o revistă literară „Lumea” și dacă n-am văzut să figureze și el, drept codirector, pe frontispiciul publicației, este pentru că fiind elev de liceu, regulamentului îi interzicea expunerea numelui.

În ultimul an al liceului l-a avut ca profesor de germană pe savantul H. Tiktin, „un om de o bunătate și de o blîndețe pe care le-aș socoti nenormale, dacă n-aș ști că erau rezultat nu atât al naturii lui întime, cit al unui complex de inferioritate.”

În 1900 a publicat una din primele sale schițe, în „Mișcarea literară și artistică” a lui C. Săteanu. În Folticeni frecventa și librăria lui Hulubei dar și cea a lui Saidman...

Viața ca și romanele și povestirile lui M. Sadoveanu abundă și de personaje de evrei.

Psalmist a fost și dînsul

Sadoveanu era și un vechi pasionat al Bibliei, pe care o considera „piatra de încercare a oricărui scriitor” și o lectură indispensabilă. În anul 1907, cînd Spiru Haret l-a numit inspector al cercurilor culturale sătești și al bibliotecilor populare, M. Sadoveanu a stabilit proiectul unei colecții de cărți ieftine, „Biblioteca pentru popor”. Propunea ca mai întîi să se dea poporului „literatură tradițională, întru care s-au desfășurat și bătrîni”, căci cele existente „mîsună de greșeli, într-o traducere barbară” (printre cele 25 titluri care vor apărea, drept urmare, se vor număra și unele talmăcirii realizate chiar de Sadoveanu: Alexandria, Arghir și Elena, Esopia, Genova de Brabant, Povestiri din Halima). „După ce-l deprindem pe săteni a ceti vechile cărți bune, continuă proiectul lui M. Sadoveanu, adăugăm acestei bibliotecii o carte a legilor țării cu explicarea Constituției și rînduieilor uzuale, o broșură de medicină populară, alta de sfaturi domestice și agricole. Și (sublinierea e a noastră), într-o ediție cartonată și ilustrată, BIBLIA”. „Cartea sfîntă ar trebui distribuită gratis în orice colibă a țării; să stea subțicoane și-n casa cîrțarului și-n casa analfabetului, cu nădejdea că va veni și știutorul de carte care s-o deschidă”.

Nu a fost dusă atunci la capăt acea talmăcire a Bibliei dar ideea l-a urmărit pe scriitor și mai înainte și mult după.

„Ceteam la vremea aceea (vara lui 1900, N.N.) și Biblia (notează M. Sadoveanu în Cap. XIV — „Preocupări”, din „Anii de ucenicie”). „Și am găsit în Isaia versete care-i

Mihail Sadoveanu

convin (iărănimii, N.N.) și pe care mi le-am notat”. Le notează în transpunere proprie, o pagină din care reproducem finalul: „Și între popoare judeca-va Domnul și multor neamuri va hotărî. Săbiile lor în brîzdare să le făurească și lîncile în cosoare. Neam împotriva altui neam să nu se mai rădice, și meșteșug de război să nu mai învețe”.

Se știe că, ajutat de Wider, M. Sadoveanu a transpus în grai românesc cartea „Ruth”; iar ajutat de Moses Duff, a talmăcit primul capitol din *Cartea Facerii* (în manuscris).

Mihail Sadoveanu era un profund cunoscător și admirator al Bibliei, întreaga sa operă e plină de citate și de talmăcirii și de interpretări din Biblie; însă el a compus și opt psalmi originali, în spirit și în stil biblic dar și sadovenesc. Iată pe cel de la al XVI-lea capitol din „Anii de ucenicie”:

Psalm al optulea

O, vas de lut care n-ai ars
În cuptorul rătăcii și urgiei,
Nebătut de soare și vînt,
Neatins de șuvoaie și vijor;
Care n-ai tinut în tine
Licoare delicioasă și răutăților —
Cu toaig de fier să te sjarne olarul,
Să te macine, să te umezească.
De isnoavă să te întregescă
Și să te așeze în paradisul Domnului...

Alt psalm original e în cap. XVIII — „Catastrofă păcatelor” din aceeași carte. După ce autorul însuși păcatele sale din tinerere: „păcatul trufiei și al mîndriei și al violenței”:

De la dubul său încotro să plec?
Și de la fața ta unde să fug?
Să mă sui în cer? Acolo ești!
Să-mi aștern sub pămînt? Iată-te!

Dar pentru tine bezna nu se-ntunecă
Și noaptea ca ziua luminează,
Întunericul tău e ca și lumina!
De minia ta, Doamne,
Numai întru tine mă voi adăposti!

Și Domnul — arată autorul — îi ascultă ruga: „Iertate să-ți fie toate, zice Domnul Dumnezeu, căci ai în tine iubire. Să i se steargă acestuia toate cîte sînt scrise în terfelog, adaugă marele Județ”.

Cine a fost Moses Duff

Cele mai frumoase și mai întinse talmăcirii biblice ale lui Sadoveanu au rămas cele făcute cu sprijinul prietenului său, Moses Duff, Psalmii.

Cine era (căci nu mai e) acest Duff?

Din destăinuirile ce ne-au fost făcute de cîțiva ieșeni care l-au cunoscut îndeaproape (între care ziaristul Jean Hefter și omul de teatru Milu Berghof) putem preciza că Moses Duff a fost unul dintre cunoscuții și prețioșii personaje pitorești ale Iașului dintre cele două războaie mondiale. Ținea o minusculă Casă de schimb, aproape de Mitropolie, pe strada Ștefan cel Mare, strivită între Banca fraților Jurist, Café Europa și Hotel Englez: acolo vindea și lozuri ale loteriei naționale, făcea și asigurări (lumești!) de viață. Dar principala lui „marfă” pe care o vindea gratuit era: să dea sfaturi; căci cunoștea tot ce s-a petrecut cîndva în lume, tot ce se petrece zilnic de la un capăt la altul, tot ce se va petrece cîndva. Venea lumea la el, evrei și neevrei, să se sfătuiască la necaz și la bucurie, sau numai așa, ca desfătare, măcar că nu era rabin (doar cumnat de rabin: Thenen). Figură impozantă: înalt, cu barba (mai de mult, roșie, apoi sură) lungă, patriarhală. Inteligență ieșită din comun, el era erudit (așa îl și numeau oamenii: eruditul!) și nu numai în Talmud. Era văzut la mai toate manifestările culturale, artistice, de la Toyne-hall la Teatrul Național. Prezida deseori arbitraje între comercianții evrei.

Bun prieten cu Arthur Gorovei, cu Gala Galaction, cu George Lesnea, cu Mihail Sadoveanu, colabura la ziarele locale („Opinia”, „Lumea”) cu foiletoane culturale. Cînd Gala Galaction a isprăvit de talmăciti Biblia în românește, la el a venit. Și el l-a ajutat să înlăture unele nepotriviri, căci la fel stăpînea ebraica și româneasca. Iar cînd avea traducere a apărut, Moses Duff i-a consacrat un amplu și deosebit de interesant și de frumos eseu în distinsa revistă (unde codirector era M. Sadoveanu) „Însemnări ieșene” (nr. 1, anul 1937), „Biblia”, care se încheie cu relatarea că W. Wilson, președintele Statelor Unite, în 1917 a pus să se imprime pe coperta Bibliei distribuite soldaților poroși spre front: „Biblia e cuvîntul Domnului, rog s-o citiți”; iar Moses Duff adaugă și conchide: „Într-adevăr, Biblia e de folos cînd pornești la război cu alții; dar e de și mai mare folos în luptă cu tine însuși”.

Un amplu eseu al lui M.I. Duff (trecut pe lista colaboratorilor cu indicația: financiar) l-am găsit în „Însemnări ieșene” nr. 8 din aprilie 1936, eseu din care se constată varietatea cunoștințelor și a preocupărilor sale: „Pe marginea unei cărți” (C. Antoniadă — „Renașterea italiană — Trei figuri din Cinquecento”). Ca și primul eseu pe care l-am citat, și lectura acestuia este o delectare.

Cît de bine l-a cunoscut și cît de mult l-a apreciat Mihail Sadoveanu pe prietenul său Moses Duff (îi scria, cînd au lucrat împreună: „la dumneata găsesc o pregătire de primul rang”) reiese și din faptul că l-a prezentat, ca figură centrală, în cartea sa „Paștile blajinilor” (1935), sub numele de Levi Tof, misit, filozof și filolog, absolvent al Liceului Național din Iași, „cea mai bună și mai serioasă gazetă (orală, N.N.), cu ultimele știri și impresii”. Poartă cortel (nu umbrelă!), „unealtă care mă apără de ploaie, ca să nu se ruineze hainele, adică demnitatea mea personală”. Moses Duff, nici el nu era un om elegant; dar și în ținuta vestimentară era plin de demnitate.

În 1941 pleacă în Israel unde își va sfîrși zilele la adînci bătrînețe, lăsînd acolo un fiu profesor de istorie veche la Universitate.

Puțini l-au regretat și l-au plîns atîta ca Mihail Sadoveanu.

MARIUS MIRCU

PSALMI LUI DAVID ÎN TĂLMĂCIREA LUI MIHAIL SADOVEANU

Sub acest titlu, revista „Tribuna României” (nr. 12/1973) publică următorul articol în care Constantin Mitru, secretarul și prietenul marelui scriitor arată circumstanțele în care Sadoveanu a tradus aceste capodopere ale poeziei biblice.

Puțini cercetători știu, chiar în România, că Mihail Sadoveanu este unul dintre cei mai aleși talmăcitori ai poeziei biblice, cu precădere ai Psalmilor lui David. Iată, deci, locul unei revizii, de mare importanță pentru istoria literară: la București, în arhiva de manuscrise a d-nei Valeria Sadoveanu, soția maestrului, se află câteva zeci de pagini, inedite pînă azi, cuprinzînd nu mai puțin de 95 din faimoșii psalmi ai Vechiului Testament. Și încă o noutate: Sadoveanu, mare prețiator al literaturii ebraice, a tradus psalmii slujindu-se direct de versiunea originală, cu ajutorul eruditului ebraist ieșean, Moses Duff, care a efectuat, special pentru marele scriitor, o primă transpunere a psalmilor în românește, verset cu verset.

Scrupulul artistic al lui Sadoveanu s-a arătat, și de astă dată, imens: Sadoveanu a încercat să realizeze nu numai o traducere muzicală, poetică în sens superior, dar și de desăvîrșită rigoare; el și-a propus să nu întrebunzeze, într-un verset, mai multe cuvinte decît în original.

Din nefericire, truda de talmăcire a psalmilor — începută în 1936 — a fost suspendată brutal, prin două evenimente: în 1941 începe războiul, în același an prietenul și colaboratorul său, Moses Duff, părăsește o Românie călcată de trupele hitleriste.

A renunțat Sadoveanu la ideea traducerii Psalmilor? Nici o clipă, probă această scri-soare — de asemenea inedită — adresată lui Moses Duff, prin care artistul își exprimă dorința de a continua lucrul, împreună cu prietenul său, chiar pe melegurile biblice:

Stimate domnule Duff,
Regret plecarea dumitale din țară, îndeosebi pentru că ne rămîne neisprăvită talmăcirea Psalmilor. Din toamna trecută, cînd am ajuns la al nouăzeci și cincilea, mi se pare, n-am mai avut răgaz și liniște. Ar fi trebuit să isprăvim în primăvara asta; însă în primăvara asta dumneata pleci. Nu se știe cînd și cum ne-am putea întîlni iar, ca să reluăm un lucru, care pentru mine a fost o desfătare intelectuală.

Totuși, de ne va fi îngăduit să ajungem zile de pace, țin să-ți confirm, așa cum am mai vorbit, că am socotit colaborarea noastră la talmăcirea psalmilor numai ca un început. Socot că, dacă am avea posibilități și mijloace, datorita noastră ar fi să săvîrșim talmăcirea întregii Biblii. Ar fi una din puținele transpuneri din original într-o limbă modernă. Punctul de vedere literar eu îl socotesc pentru mine capital; opera ar avea importanță și din alte puncte de vedere.

Limba românească ajunge în vremea noastră la o formă literară ce-i dă dreptul să se fixeze definitiv într-o operă monumentală și eternă. Mă socot, în cariera mea, ajuns într-un stadiu cînd îmi pot lua asemenea răspunderi...

(...)Am putea lucra aici, ori undeva în orient, fără alte preocupări și fără grijele triviale ale vieții. În cinci-șase ani, lucrînd intens o sută douăzeci de zile pe an în lunile de iarnă, am putea isprăvi.

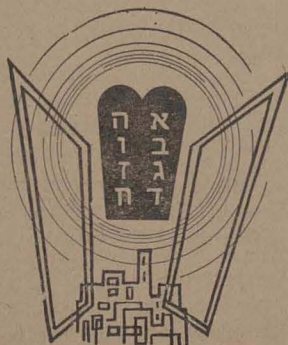
Epoca asta n-ar trebui să întîrzie, căci soarele vieții noastre, vai, merge către sfîrșit.(...)

MIHAIL SADOVEANU

Ce-ar fi reprezentat traducerea și publicarea integrală a Psalmilor? Un moment în literatura română, un moment în creația lui Sadoveanu, un moment de profundă semnificație umanistă, notat exact în versurile cu care poetul George Lesnea a salutat, în 1939, ideea editării Psalmilor:

„Se face slava mai albastră
Nădejdi de pace se deschid
Cînd de sub pana cea măiastră
Cresc sfinții psalmi ai lui David”.

CONSTANTIN MITRU

STIRI

ידיעות

PUBLICAȚIA CONFERINȚEI RABINILOR DIN R. F. GERMANIA

A apărut volumul III al revistei „Udim“, editată de Conferința rabinilor din R. F. Germania. Revista conține un articol al rabinului dr. Ernst Roth despre rabinul Lichtigfeld, un articol al prim-rabinului landului Württemberg, director de studii la Universitatea din Tübingen despre „Limba idiș ca obiect de învățământ“, un eseu al rabinului dr. B. Brillinger, director de studii la Universitatea din Münster „Adenda la biografia ultimului rabin din Münster, Abraham Suro“, Prof. dr. C. Lehrmann publică un articol „Evreii în literatură și literatură evrească“, alte articole se intitulează „Lumina în tradiția evrească“, „Două pietre funerare și o sinagogă“, „Amintiri din Königsberg“ etc.

CONDAMNAREA UNUI CRIMINAL DE RĂZBOI NAZIST

Curtea de jurați din Hamburg a pronunțat o sentință de condamnare la închisoare pe viață a lui Otto Tüchel, plutonier de jandarmi, pentru crime comise la evacuarea ghetoului din Riga, în noiembrie 1941.

CRONICA UNEI COMUNITĂȚI

Cțiva foști membri ai comunității din Salonic, acest mare centru de cultură evrească distrus de naziști în cursul celui de al doilea război mondial, au hotărât să tipărească o cronică a comunității evreiești de acolo. Primul volum al acestei cronici a văzut lumina tiparului. Cel de al doilea volum, în lucru, va cuprinde viața comunității în secolul XX.

„AVENTURILE RABINULUI IACOB“

La Paris este în curs de turnare un film intitulat „Aventurile rabinului Iacob“, al cărui protagonist este actorul Louis de Funès. El interpretează rolul unui bogătaș francez, șovin și cu prejudecăți rasiale, care se adaptează timp de câteva zile într-o comunitate evrească, deghizat într-un rabin hasidic. La pregătirea acestui film, Funès a avut drept consilier pe rabinul Eisenberg, autorul mai multor emisiuni cu teme evreiești.

NUMĂR FESTIV AL REVISTEI PENTRU ISTORIA EVREILOR

„Revista pentru istoria evreilor a apărut într-un număr festiv cu ocazia aniversării a zece ani de la înființarea ei.

Din conținutul revistei menționăm câteva articole: „Reviste istorice evreiești apărute în limba germană“ de prof. univ. Guido Kisch din Basel; „Noaptea de cristal oglindită în zările din Salzburg din noiembrie 1938“ de prof. Erika Weinzierl; „Viața evreilor din Germania în timpul celui de al doilea război mondial“ de dr. Ball-Kaduri; „Despre istoria evreilor din Plauen“ de acad. dr. B. Brillinger; „Sinagoga din Floss“ de inginer Ștefan Schwarz etc.

Revista a apărut în editura Olamenu, Tel Aviv.

AJUTORAREA EVREILOR ÎN TIMPUL PRIGOANEI

Unul din dreptii medaliați de Yad Vașem este fostul consul al Japoniei în Lituania, Sempo Suguhara, care, în timpul prigoanei naziste a acordat vize, salvându-le astfel viața, la peste o mie de evrei. Mai puțin cunoscut e faptul că și alți cetățeni japonezi și-au periclitat viața și cariera pentru a salva evrei aflați în pericol. Societatea Japonia — Israel, care posedă un bogat material în legătură cu aceste acțiuni, îl va da în curând publicității.

MESAJUL BIBLIC AL LUI CHAGALL

Pictorul Marc Chagall a făcut o nouă și importantă donație pentru muzeul, în curs de construire la Nisa, intitulat „Mesajul biblic al lui Marc Chagall“. Fondul inițial cuprinde circa 20 de pînze avînd ca temă Crearea omului și Cîntarea cîntărilor, precum și un număr egal de tablouri mai mici. Prin noua donație, colecția se va îmbogăți cu guașele și schițele

pregătitoare, precum și cu 80 de gravuri. De asemenea o serie de cărți, ilustrate de Chagall, acum epuizate, vor completa colecția.

În felul acesta vor fi reunite într-o singură clădire tot ceea ce constituie „experiența biblică“ a lui Chagall, care a terminat instalarea vitraliilor, create special pentru acest muzeu. După cum s-a exprimat ilustrul pictor, el nu ține ca acesta să aibă un caracter de muzeu, ci mai curînd să fie un loc de reculegere.

Inaugurarea Mesajului biblic al lui Chagall este prevăzută pentru 7 iulie a.c., cînd Chagall va implini 85 de ani.

EVREII DIN SCHWABACH

În cadrul festivităților organizate cu ocazia împlinirii a 600 de ani de existență a orașului Schwabach (R. F. Germania) s-a vorbit despre vechea comunitate evreiască de acolo și de rolul jucat de ea în dezvoltarea orașului.

Referindu-se la cronica lui J. W. Petzold, vorbitorii au arătat că evreii au trăit în acest oraș de la începutul secolului al XVI-lea. La sfîrșitul aceluia secol exista în oraș o sinagogă, care a fost refăcută în 1799. Strada denumită „Synagogengasse“ și-a menținut acest nume pînă în 1938.

În anul 1830 existau în Schwabach 200 de evrei. Numărul lor a scăzut la 105 în 1900 și la 46 în 1925. În tot acest timp ei au participat activ la viața orașului și a țării; pe tabla de onoare a eroilor căzuți în primul război mondial, aflată în parcul din centrul orașului, se află și Moses Uko, învățător la Talmud Toră din localitate.

stiri

COMEMORAREA RABINULUI IEHOȘUA HESCHEL

La New-York a avut loc o impresionantă ceremonie de comemorare a rabinului Abraham Iehoșua Heschel, una din figurile proeminente ale iudaismului american. A luat parte un mare număr de persoane, evrei și ne-evrei. Printre vorbitori a fost și d-na King, văduva dr-ului Martin Luther King, care l-a caracterizat pe rabinul Heschel ca fiind „un om care a trăit în spiritul profeților“. A mai vorbit profesorul W. D. Davies de la Duke University, care a arătat meritele decedatului în afara lumii evreiești.

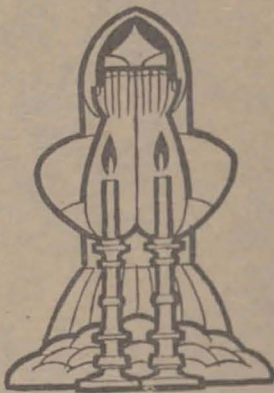
POVESTIRI BIBLICE

Lumea biblică a inspirat în decursul timpului un mare număr de scriitori și artiști. Unul dintre ei este Ben Zion Fierer, care a publicat recent două volume de povestiri în editura „Masada“. Primul volum, intitulat „De la Adam la Avraham“, cuprinde o suită de povestiri din viața patriarhilor. Cel de al doilea volum se intitulează „Moșe“ și-și propune să reconstituie cu procedee

artistice cadrul în care a trăit și să-și îndeplinească menirea marele conducător.

ECUMENISM

În cadrul activității ecumenice desfășurate la Stuttgart, s-a organizat o săptămîină a fraternității care s-a încheiat printr-o conferință cu proiecțiuni, ținută de Sepp Schüller, un cunoscut istoric al artelor din Aachen, despre „Mesajul biblic al lui Chagall.“

O CARTE-MONUMENT

În editura „Yad Vașem“ din Ierusalim a apărut cel de-al doilea volum din ciclul „Cronica obștiilor evreiești“. Actualul volum este consacrat comunităților evreiești din Bavaria. În prefața lucrării se spune printre altele: „Acest volum a fost conceput ca un monument consacrat comunităților nimicite de naziști. Istoria îndelungată a unora din aceste comunități este fundalul care înlesnește înțelegerea modului de viață pe care l-au dus evreii în acele locuri“.

Cartea a apărut în format mare, în 640 pagini, textul pe două coloane, cu multe fotografii și reproduceri de documente.

MONOGRAFIE DESPRE UN ERUDIT AL TALMUDULUI

Sub auspiciile institutului „Rav Kook“ din Ierusalim a apărut o monografie, însoțită de fragmente de scrieri, a rabinului erudit Reuven Margalit. Lucrarea a fost pregătită pentru tipar de către Itzhak Rafael.

UN SABAT PE INSULA MAJORCA

Un serviciu divin de Sabat a fost oficiat recent în noua sinagogă de pe insula Majorca (Spania). Este pentru prima dată, de la izgonirea evreilor de către Inchiziție (1492), că are loc aici un serviciu divin mozaic.

DECERNAREA PREMIULUI NARCISSE LEVEN

Premiul Narcisse Leven, destinat să răsplătească în fiecare an o lucrare — carte, broșură, articol de ziar, conferință, acțiune socială eficace în combaterea antisemitismului — a fost decernată pentru anul 1973 reverendului Michel Riquet. Prin aceasta s-a adus un omagiu activității sale neîntrerupte în lupta împotriva prejudecăților. Juriul, prezidat de Marele rabin al Franței, Jacob Kaplan, a apreciat în mod deo-

sebit articolele reverendului Riquet apărute în ziarul francez „Figaro“ și în „Revue des Deux Mondes“.

„ȘI A PREMIULUI IȚIC MANGER

Marele premiu „Ițic Manger“ pentru literatură idiș a fost decernat pentru anul 1973 scriitorului M. Litwin, pentru eseurile sale și pentru o antologie a poeziei franceze tradusă în idiș.

BIBLIOTECILE IUDAICA ȘI HEBRAICA

La Zürich a avut loc recent o ședință de lucru a asociației bibliotecilor Iudaica și Hebraica din Europa. Asociația cuprinde 19 biblioteci și este condusă de Ruth Lehmann, directoarea lui Jewish College Library din Londra.

INAUGURAREA UNEI SINAGOGI

La Charmille-Basel a avut loc ceremonia de inaugurare a unei noi sinagogi, construită de arhitectul Georges Olstein.

COMEMORARE

Comunitatea evreiască din Lucerna (Elveția) a comemorat al 10-lea Jahrzeit al rabinului S. Brom, fost conducător spiritual al acestei comunități.

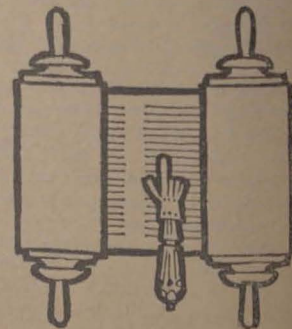
VIZITA DE STUDIU

Cunoscuta școală rabinică din Montreux a primit vizita unui grup de membri ai comunității din Lausanne, care au audiat o lecție a rabinului Moșe Botschko.

IN-MEMORIAN

A încetat din viață în vîrstă de 75 de ani Haim Hazaz, unul dintre scriitorii proeminenți de limbă ebraică. În activitatea sa literară de jumătate de secol el a dovedit o sensibilitate deosebită față de problemele vieții evreiești, în multiplele sale aspecte. A descris viața diferitelor obștii evreiești din lume, psihologia și tradițiile lor, fiind totodată unul din cei mai buni interpreți ai vastului conglomerat de comunități reunite pe pămîntul ancestral.

Iudaismul — a spus Dubnov — a găsit în Hazaz, scriitorul care a reușit să descrie toate frământările, tragediile și persecuțiile suferite. La ceremonia funebruă, care a avut loc la Ierusalim, unde s-a săvîrșit din viață marele scriitor, vorbitorii au arătat că de la dispariția lui Bialik, cununa literaturii ebraice a fost deținută de Hazaz.

באזוך פון רב הכולל שליט"א

(909 פון זייט 10)

פון דעם היינטער גענוועסן, פון וועלכע די מתפללים האבן גרויס הנאה געהאט. דר. קויפמאן, דער פרעזידענט פון דער קהלה פון יאס, האט געהאלטן א ריזניקע באגריסונג לכבוד די געסט און האט אונטערגעשראקן די באדייטונג פון און פון א פערטיליאריה-דערט, וואס דער רב הכולל שליט"א האט גע-וויימט, מיט זיין גאנצער ענערגיע און געטריי-שאפט, כדי איר דאס האט דערנאך אינפארמירט בליען. דער רעדנער האט דערנאך אינפארמירט וועגן דער פילזייטיקער טעטיקייט פון דער יא-סער קהלה, ס'זענען טעטיק צוויי שוחטים, הרב דאבער און שוחם שיינפלד, וועלכע באדיינען אויך עטלעכע שכנותדיקע שטעטלעך. אין כשרן רעסטאראן פון טעלעז 250 יידן, קרא רוב אומניט, ביים ארייניקן סדר האבן זיך דאסווי-ליקט העכער 300 יידן, וועלכע האבן געפרייעט דעם שיינעם וויס'טוב פסח, ביז אין דער האל-בער נאכט, אין געזאנג פון דעם תלמיד-תורה כ"ר, ס'זענען פארווארפט געווארן כמות פאר אן ערך 1500 היידישע משפחות פון דער מאלדעווע-שער הויפטשטאט. ס'זענען געווען צען שילדן; אין זיבן שילדן דאזיגן מען יעדן טאג, פאר 40 נויט-באדערפטיקע, וואס ליגן אין בעט, אן פאמיליעס, ווערט אהינגעשיקט יעדן טאג ווארעם עסן און זיי ווערן באזארגט מיט אלעמען וואס איז נוי-טיק, א צאל פון 624 יידן באקומען שטיצע אין געלט, שפיטן און מלבושים. די תלמיד-תורה פונקציאנירט גארמאל, די לערער י. קארא און באבא האלט די שיעורים דענולער, דער תל-מיד-תורה כ"ר באטייליקט זיך אין אלע רעלי-גיעזע פריערונגען. די מקוה פונקציאנירט גאר-מאל. מיר געניסן פון דער אונטערשטיצונג און מצד דעם אינספעקטאר פון רעליגיע-דעפארט-מענט אנדראניק, סיי מצד די לאקאלע ארגאני-זאציעס, אין אלע פראבלעמען פון רעליגיע-זעניגים. דער בייטיקער, דער היסטארישער יא-סער בית-הקברות און גוט ארוםגעצוימט און ווערט געהאלטן אין אידענטיטעט, אצנד, מיט דער הילף פון שטאטי'ארט, און רעגאליאירט געווארן דער וועג צום בית-עלמין פערקוואל, מיט איין ווארט: מיר באמיינען זיך צו טון אונדזער מיט און מיר דאנקען דער עפעראציע, בראש חוב איר פרעזידענט שליט"א, וועלכע גיט אונדז די גאנצע הילף.

עונג שבת

דערנאך איז פארגעקומען אין כשרן רעסטא-ראן א טראדיציאנעלער עונג שבת, און א ספע-ליכער פארטומנג האט דעם רב תלמיד-תורה כ"ר געזונגען זמירות און שירים. אונטער דער אג-פירערשאפט פון גענוועסן: עס זענען געשטעלט געווארן פראגן און זינגען געגעבן געווארן תשובות אין שייכות מיט תורה-פראבלעמען, וועגן יידישער געשיכטע וועגן יידישקייט. שפעט, נאך האלבער נאכט, האבן אפגעלונגען די טראדיציאנעלע ניגונים, די דברי תורה, ביים שבתדיקן טיש, ביי וועלכן מ'האט געווען נישט נאך א ריכטיג שבתדיקע סעודה נאר אקורד געהאט פון אן אמתיקן גייסטיקן עונג-שבת. דעם צווייטן טאג, שבת צופרי, האט דער רב הכולל שליט"א און דער גענעראליסעקרעטאר שעכטער געדאוונט אין דער קאנסארטיר-שול, פאר מוסף האט דער רב הכולל שליט"א גע-האלטן א דרשה וועגן די ערשטע פסוקים פונעם פירטן חומש, במדבר, וואס איז די סדרה פון דער וועך. דערנאך איז פארגעקומען א טרא-דיציאנעלער קידוש.

דער שלוש-סעודות איז פארגעקומען אין דער כ"ר-הנאשול, מנהיגים פון קהלת, גבאים פון שילדן האבן זיך געעפנט ארום טיש כדי אונטער-הערן די זאפטקע דברי תורה, דורכגעדרונגען פון ברייטע תלמודישע בקיאות, וואס דער רב הכולל שליט"א האט ארויסגעוויזן ביי דער גע-לעגנהייט.

מוצאי-שבת איז דער רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן, צוזאמען מיט די אנדערע מנהיגים פון דער עפעראציע, זיך צוריקגעקומען פון יאס קיין בוקרעשט.

א חסידישע באָטע

(909 פון זייט 10)

דער באָטע און מעשה, מיט אויסטערלישע גע-שענישן, געקניפט און געבינדן, און די חסי-דים, די צוהערער האבן געמאכט מיט געענטע-מילער, פאר נייערדיקייט, ווייל די מעשה איז באמת געווען אן אינטערעסאנטע, נישט אזוי וועגן, וואָס מ'האט דערציילט, נאר וועגן "ווי-אזוי" מ'האט דערציילט, ר' איציקל האט זיך פארשטאנען צו דערציילן א מעשה, וואס האט געדויערט און געדויערט און דאך איז מען נישט מיר געווארן אים אויסהערן, אבער אייערע אג-הויב האט דאך געמוזט האבן אן ענדע? איז האט זיך די מעשה נישט געענדיקט נאר איבער-געריסן געווארן מיט א ניגון. עפעצער האט אג-געווייבן זינגען, אן אנדערער האט אונטערגע-כאפט דעם ניגון, אלע האבן אָנגעהויבן מיט-זי-גען און אזוי האט זיך געענדיקט די מעשה אן א סוף...

די מעטאדע, איבערצווייטן מיט א ניגון, וואָס זאל באטייטן דער פון דער מעשה, איז גע-ווען א מנהג אויך ביי דער דרשה פון א התנ-חור, סיי ביים פארשיל (דער שבת פאר דער חופה), סיי דער התנהגות-סעודה, צי ביי די שבע-ברכות (שבת נאך דער חופה), ווען דער התנ-פלג זאגן א דרשה, א פשטל, וואס ער האט זיך ספעציעל איינגעזעט צוריק מיט וואכן. אין אז ער זאל הלילה נישט ליידן קיין בושה, ער זאל זיך נישט פארפלאגערן און זיך נישט דערמאנען פארצווערן, פלעגן גוטע פריינט אג-הויבן זינגען און אונטערן דעם אויסרייט נישט זאגן מער פון זיין אויסגעלערנטן דרוש. פאר-שטייט זיך אז ווער ס'האט יא געקאנט זאגן אזא דרוש, וואָס א ס'איז נישט געווען קיין סכנה אז ער וועט בלייבן שטעקן, האט אפגעווארט, אז דער ניגון זאל זיך ענדיקן, דערנאך האט ער פאר-געזען זיך פשטל.

אויף דער באָטע פלעג זיך אויך אזוי ענדיקן די מעשה — זינגענדיק א ניגון. אבער אז חסידים זיצן אין קליוו, מ'זינגט און אבער נישט מעשיות, מ'רעדט דברי תורה, — דארף מען אויך עפעס צווייטן, אזו פלעג מען "שחקן א הערינג", פארכייטן מאליען-בירות און

די דרשה פון רב הכולל שליט"א, וועלכע האט געדויערט העכער א שעה, געווינדעט די נטישע ווערטן פונעם יהדות איז געווען א ריזיג דוקער רוח צו די בעלי-ביתים אז זאלן ממשיך זיין אונטערגעווייטן די קהללשע רעליגיעזע, ווען וועלכע און צאצאלע אפטייטונג ציעט. דער רב הכולל שליט"א האט ווארעם באגרייט דעם געטרייעם און אקטיוון פרעזידענט פון דער קהלה, דר. שמעון קויפמאן, די אנדערע קהלה מנהיגים בראש מיט יצחק לייבא, דעם רב דאבער, די מלמדים און שוחטים, די גבאים פון די שילדן און די אנדערע טוער פון דער קהלה, פאר זייער טעטיקייט און פארן אופן וויאזוי זיי טוען זייער חוב.

(909 פון זייט 10)

כי היא חיינו

ביי דער סעודה פון עונג שבת מיט דער תלמיד-תורה (אין יאס)

מדר, אין דער מדר אין געגעבן געווארן די תורה. איידער זיי האבן זיך באזעצט אין כנען, איידער זיי האבן זיך געבויעט דירות, איידער זיי האבן זיך אָנגעצייכנט גרעניצען, איידער זיי האבן זיך קריסטאליזירט ווי א באזוג דערע אינהייט צווישן די אנדערע פלעקער, האט דאס פאלק ישראל אָנגעהויבן עקזיסטירן צוליב קבלת התורה, בילכער ווי סיי וועלכע פרינציפן איז ביי אונדז דער "כי היא חיינו", דאס איז אונדזער לעבן, דער זין פון אונדזער עקזיס-

הקול קול יעקב

אין דער קאנסארטיר-שול פון יאס (שבת 2-טער יוני, פאר מוסף)

אין באשאפן די וועלט, האט דער בורא גע-פרואוט באשאפן אנדערע וועלטן — דער ציילט דער מדרש, גענוי אבער ווי דער קינסט-לער לעבט איבער שווערע סימנות כדי ער רעאליזירן זיין פאנטאזיע, דאס בילד וואס ער האט אין דער הירקלעכקייט, אזוי אויך האט דער באשעפער כבוד הוא געבויעט וועלטן און זיי חרוב געמאכט, בינה עולמות ומחריבם, זיי האבן נישט אנשטראכן פאר זיין געדאנק, וויאזוי ער וועלט געדארפט אויסזען אט די וועלט, נאר דעמאלט ווען ער האט זיך געזעקוסט צום אגף-בית, מיט וועלכן מ'איז כבוד צוזאמענגעשטעלט דאס ווארט, נאר דעמאלט האט דער בורא גע-

וארשיך לי באמונה

אין דער כ"ר-הנאשול פון יאס (שבת, 2-טער יוני, צו שלוש-סעודות)

האב זיך באמת צו פארטייטשן, אין מינע פריערדיקע דרשות, די ערשטע צוויי פאר-בינדונגען, וארשיך, פונעם נביא הושע, פון דער היינטיקער הפטורה. בי אט דער דריטער שבתדיקער סעודה, אויסגערעכנט אין אט דעם פארנאכט די הארציקע חסידישע זמירות, אין וועלכן ס'זענען פארוועסט די יידישע נשמות מיט דער מאלדעוועשער זינגע, וועל איך פרוואוון צו דעסטיפירן דעם דריטן פארבונד פונעם נביא. מיר זאגן אים יעדן פרומטארגן ביים תפילין ליגן, ווען מיר טוען אן דעם שלי"ח אויף דער לינקער האנט און דעם שילדראש אויפן קאפ. מיר זאגן דעמאלט וארשיך לי באמונה, מיר פארבונדן זיך מיטן גלויבן.

מוזר שיר ליום השבת (תהלים צב — א), א זמור פאר דעם טאג פון שבת, דער באגריף "געזאנג" האט אין לעזן קודש צוויי אויסדרוקן: "שיר" הייסט א געזאנג פון פרייד; "זמור" —

דער באזוך אין בעלגיע פון רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן

בעת דעם באטייליקן זין אין דער זיצונג פונעם ראט פון זיידישע קהילות פון אונטער-ראפע אין אנווערט, האט דער רב הכולל שליט"א געדאוונט צו קבלת שבת (דעם 18טן חת"א) אין דער שול שומרי הדת, נאכן דא-וועגן אז דער רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן געווען די געסט צו דער סעודה של שבת ב"ר הרב דר. הלל מעדאה און זיין רבנית.

שבת (דעם 19-18טן מאי) האבן זיי געדא-וונט אין דער שול מחזיקי הדת, זייענדיק צו גאסט ביי הרב ח. קרויוויט, הרב קרויוויט האט געהאלטן א באגריסונג-רעדע לכבוד די געסט.

א'ו זעלבן שבת האט דער רב הכולל שליט"א גענומען די איינלאזונג פונעם קאמיטעט פון דער וויזשניצער קלויז און זיין באטייליקט אין זייער שלוש-סעודות. ביי דער געלעגנהייט האט ער געהאלטן א רעדע וועגן "רבי שמעון בן יוחאי".

פראיעקטן, ווי די שענסטע באצירונגען אין "מחזיקי הדת" פון דער תורה פון נחן האנווער, פון אפטער רב, דורך דער וואונדערבארער סימפא-ניע פון אמנה און כטחון וואס האט אונדז בא-הערשט ווען מיר האבן געהערט די טראדיציא-נעלע זמירות און שירים, ווי ס'זאלט געזאגט דער גרויסער שרייבער, ל. פריז — א גילגול פון א ניגון.

טענין, אויף דער מצענע פון דער געשיכטע זע-נען אויפגעקומען און פארשוואונדן פיל שטיקס און פלעקער וואס האבן זיך מאניפעסטירט ווי מעכטיקע אימפעדיעס, אונדזער עקזיסטירן פון כמעט פיר טויזנט יאר איז אויסשליסלעך אדאק-דעם מעסאזש פון עטיק, וואס מיר טראגן איבער דער וועלט. אנטעאז האט געוויגן זיין קראפט דורך זיין פארבונדונג מיט דער ערד. מיר זייגן אונדזער קראפט פון דער העלדישער תורה.

פונען די אינספיראציע און האט באשאפן די הארמאניע, אן וועלכער די צעלאזענע עלעמענט-טן וואלטן ווייטער געשוועבט אין תהו-וובוה, מדרב באטייט וויסענטיש, אבער די זעלבע אהיות מיט אנדערע נקודות, אנדערש געפיר-טעלט, איז "מדר" (מעדאביר), א רעדנדיקער, דאס וויל באטייטן אז מיטן כוח פונעם ווארט קאן דער וויסער מדר פארענדערט ווערן אן גייערן אויף דער וועלט, וויש מדרבה מעדן ועברתה כהן' (ישעיה נא—ג), און ער מאכט איר מדרב וון אן עדו, און איר וויסטע ווי דער גארטן פון גאט.

א טרויער-ליד, דאס הייסט "זמור שיר" — א יוד האט דעם כוח צו זינגען און ביידע פאלן; פון פרייד און פון טרויער. "טוב להודות לדי", ס'איז גוט צו דאנקען דעם רבונג של עולם — ביי פרייד — "לזמר שמך עליון", און ווען זיין נאמען איז צוהויז, זיין התנהגות איז נישט צו פארשטיין, איז דעמאלט "לזמר" א טרויער ליד, להגיד בבוקר שדך", אונדזער געזאנג האט דעם כוח צו זאגן "בבוקר", ווען ס'ווערט אונדז ליכטיק, זיינע חסידים, וואמונת בלילות, און ווען די נאכט, דאס פינצטערניש פון רדיפות געמט אונדז ארום, זאל מיר אויסזינגען די "אמונה", אונדזער כטחון, אונדזער גלויבן, אונדזער "וארשיך לי באמונה".

איר, מינע ליבע יידן פון דער שווער גע-פרואוטער יאסער קהלה, שטעלט פאר אין גע-ערע זמירות די טאפלטע באדייטונג פון דער יידישער סענסיביליטעט.

לכבוד דעם יום טוב שבועות

באזוך פון רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן אין יאס און אנדערע מאלדעוועשע קהלות

רב שבת, דעם 17טן יוני 1973, איז דער רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן ארויסגעפארן באזוכן די קהלה פון יאס, זיי זענען געווען פארגליט פון עמיל שטיקער, גענעראל־סעקרעטאר פון דער פעדעראציע פון די יידישע קהלות, און פון מארטין בעלוש, פרעזידענט פון דעם אדמיניסטראטיוון אפטייל פון דער פעדעראציע.

במשך זייער ריזיגע האבן די געסט זיך אפגעשטעלט אין מערערע קהלות, וואו זיי זענען אפגעווארט געווארן פון דעם גאנצן סטעפל, וועלכע האבן מיט דער געלעגנהייט געוואלט באגריסן דעם רב הכולל שליט"א.

צווישן די יידן פון טעקוטש

אין טעקוטש, דער רב הכולל שליט"א איז באגריסט געווארן דורכן פרעזידענט פון דער קהלה, יאנקו מאסקאוויטש, וועלכער האט אין נאמען פון דער גאנצער קהלה אויסגערודערט זייער שעצונג און ערונג פארן גייסטיקן מנהיג פונעם רומענישן יידנטום. ער האט אנגעוויזן אז הגם די צאל יידן פון זייער קהלה איז זייער קליינע, זענען זיי דאך ממשיך צו דערפולן זייער חוב, די דריי שיל פונקציאנירן איינציקווייז נאך דער ריי (יעדן שבת אין אן אנדערער שול), יעדן טאג דאוונט מען מיט מנין, יעדע וואך קומט פון גאלאץ הרב שמואל בנטארו כדי צו שחטן און באזארגן די יידן מיט כשר פלייש, 86 יידי-שע פאמיליעס האבן גענומען מצות אויף פסח תש"ג, דא ווערט צוגעטיילט סאציאלע הילף פאר 33 יידן, אונטער דער שטחה פון דער פעדעראציע האט מען געבט א נייעם פלוס ארום בית-עמילין, וועלכע איז געהאלטן אין גוטער ארדרונג.

דער רב הכולל שליט"א האט דערנאך געהאלטן אן איינדרוקספולע דרשה און האט באגרוסט די קליינע צאל יידן פון דער קהלה, בראש מיט זייער פארדינסטפולן ראשי-קהלה, פאר זייער איבערגעגעבענער ארבעט כדי אויפצוהאלטן די קהלהשע אנשטאלטן, מהאט באשלאסן צו רעדן ארגאניזירן די תלמיד-תורה קורסן, די געסט האבן דערנאך באזוכט די קהלה-אינסטיטוציעס.

אין בית-הכנסת פון בערלאד

אין בערלאד, אין דער שול, האט איז רענא-אין ווירט געווארן דורך דער שטחה פון דער פעדעראציע, פון מיט זיין וואס זענען געקומען באגריסן דעם רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן און די אנדערע מנהיגים פון דער פעדעראציע, האט דער פרעזידענט פון דער קהלה קלמן בערקאוויטש באגריסט די געסט מיט א ווארעמעם ברוד הבא, אויך דא, אין דער קהלה, וואו ס'זענען געווען רבינים ווי הרב טוביבס און הרב שמעון טענען, הגם די רייען זענען שיטערער געווארן אין דער היגער קהלה, ווערט דעאוונט מיט מנין יעדן טאג צו זייער חרית פון מנהיג-פלייש, אויך דא ווערט בא-זארגט מיט כשר מערליש דורכן שוחט מארקו ר' זמבער, אויך דא האבן זיך פארשיריבן אין דער קהלה, מיט דעם געלעגנהייט פון דעם פארטייטן און די מצות אויף פסח תש"ג, 126 יידישע פאמיליעס, אויך דא פונקציאנירן לויט דער ריי צוויי בת-יכנסת, און די יום-טובים ווערט דעאוונט אין און שילן.

דער ראש קהלה, קלמן בערקאוויטש, האט אונטערגעשריבן די ליבשאפט און סאטונג מיט וועלכע די יידן באגעגענען זייער רוחניותדיקן מנהיג, וועלכער פירט אן מיט ווירדיקייט און געטרייאפט דעם יידישן קיבוץ פון רומעניע זינט א פערטליכע שטימע.

דער רב הכולל שליט"א האט דערנאך גע-האלטן א רעדע, אנוויינדיק ווי וויכטיק ס'איז זייער פאראנטווארטלעכקייט לבני דן פארמאגן גנע דורות, א פאראנטווארטלעכקייט וואס וואקסט מיט וויסל די צאל זייערע ווערט קלענער, בא-גרינסדיק זיי פאר די שיינע רעאליזירונגען, האט ער זיי אנגעוויזן די קריטעריעס נאך וועלכע די פעדעראציע אריבערט זיך אין דער שטימע פאר סאציאלע הילף, די 71 יידן וואס באקו-מען הילף אין בערלאד, זקנים און נויטבאדער-

א שבועותדיקע סעודה

שבועות אונט, דיונסטיק דעם 17טן יוני ד. י. נאָכן דאווענען איז פאָרגע-קומען א יום-טובֿיגע סעודה פאר די קורטאָנטן פון דער תלמיד-תורה, אין כשרו רעספּאַראַן פון דער פעדעראציע.

כ"י דער סעודה האָבן טיילגענומען די מנהיגים פון דער פעדעראציע, בראש מיטן רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א.

דער כּאָר, דיריגירט פון מייסטער היים שווארצמאן, האָט געוונען זמירות און לידער צו אָס דעם יום-טובֿ.

וועגן באַסייט פון יום-טובֿ שבועות און דער אקטואַליטעט פון דעם געטלעכן מעסאזש, וואָס איז אונדז געגעבן געוואָרן אויפן באַרג סיני, האָט גערעדט הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א און וויקטאָר רוסו. ס'איז געווען אן אַהתדקיער טראַדיציאָנעלער ייִדישער יום-טובֿ.

אין חלל און אין צייט

לכבוד התורה

(פראגמענטן פון דרשות)

פון רב הכולל דר. דוד משה רוזן

אין חלל און אין צייט

איז בית-הכנסת פון טעקוטש (ערב שבת קורש במדבר, דעם 1 יוני, אוינער 10.30)

איר אדאנק דער תורה און אירע געבאטן האבן מיר איבערגעלעבט טויזנטער יארן. דער נביא הושע זאגט עס אזוי פשוט און אויך ריני-דיק אין דער היינטיקער הפטורה. דעמאלט, ביים הר סיני, "וארשתיה לי לעולם, האב איך מיט דיר געמאכט א בונד אויף אייביק, אבער בונד צו טראגן דאס ספר, די תורה, איבער דעם וועלט, צו ליידן פאר איר, זיך מקריב צו זיין און זיך נישט פארלאזן. דאס ווארט עולם האט אין דער העברעאישער שפראך אן אפגאנג וין: איינעם און דער רויב, און חלל, און ס'ווערט מארטישעט "וועלט" און איינעם אין צייט, און ס'ווערט פאר-

איר אדאנק דער תורה און אירע געבאטן האבן מיר איבערגעלעבט טויזנטער יארן. דער נביא הושע זאגט עס אזוי פשוט און אויך ריני-דיק אין דער היינטיקער הפטורה. דעמאלט, ביים הר סיני, "וארשתיה לי לעולם, האב איך מיט דיר געמאכט א בונד אויף אייביק, אבער בונד צו טראגן דאס ספר, די תורה, איבער דעם וועלט, צו ליידן פאר איר, זיך מקריב צו זיין און זיך נישט פארלאזן. דאס ווארט עולם האט אין דער העברעאישער שפראך אן אפגאנג וין: איינעם און דער רויב, און חלל, און ס'ווערט מארטישעט "וועלט" און איינעם אין צייט, און ס'ווערט פאר-

אי ש על דגלו

איז בית-הכנסת פון בערלאד (אין זעלבן טאָג אוינער 12)

שבת, ביי יעדער קריאת התורה, בפני כל עדת ישראל, וועלכע רופן איים אין כאר, זאת התורה, דאס איז אונזער פאן אמת, וישר און שלום, אין אט דער שיל האבן מתפלל געווען גרויסע צדיקים פון דער גוט טויבעט זיל, דא איז גע-ווען רב ר' שמעון טענען זיל, איינער פון די גאונים פון דעם לאנד, זיי האבן געטראגן אָס דעם פאן, האבן מקיים געווען "אי ש על דגלו", צו שטיין לעבן פון דגל התורה, איר, די שאר רית הפלטה, וואָס זענט אַבערגעבליבן, האָט דעם הייליקן חוב אז דער קול התורה זאל וויי-טער אפהילכן אין אייער קהלה.

ורגלו עלי אהבה

זיין פאָן איז ליבשאפט (שיר השירים)

איז בית-הכנסת פון וואסלוי (אין זעלבן טאָג אוינער 13.30)

זייטיק, נאל אויפן יסוד פון פארטיידיקן די גע-רעטיקייט און ווארעט זיך נישט מיטן פאקט אז די מצוה פון אהבת לרעך כמוך זיך נאר סוף געט יידישן אפּשטאט, דער פארקויפלט די עניי-נים, סיי די ליבע צום מענטש, סיי דער יושר זענען צוויי זייטן פון איין זעם זעלבן יידי-שן באגריף וועגן וועלט.

מיר גרייסן זיך צום יום-טוב פון קבלת התורה, די עשרת הדברות האבן געבראכט מיט זיך נישט נאר א קאנטראסטיווע מינערוואן אין דער צאל געטער; אנשטאט די פילע געטער - דעם פאליטעאזים - איין איינציק, דעם מאנאטעאזים, די גרויסע רעוואלוציע וואס איז פארגעקומען אין א קאליטאטיווע, א סטרוקטוראלע ענדערונג אין עולם באגריף פון געטלעכקייט. בורא און מנהיג, ער האט ליב זיין בריאה און מיר דער-געטערן זיך צו זיין אים, נישט פאר מורא, נאר פון אהבת הבורא, די ביידע מצוות עשה פון אהבת: זו זאלסט ליב האבן דוין גאט מיטן גאנצן הארץ, מיט דוין גאנצער זיין (דברים 10-11). ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, און, ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט-יח), זו זאלסט ליב האבן דוין מיט-מענטש, אט די ביידע, אהבת: קאמפלעקטירט זיך קעגנזייטיק, זיי געהערן צו דעם זעלבן באר-גריף וועגן די פארטעלענדיגן צווישן בורא און בריאה, צווישן באשעפער און דער באשאפונג. דאס ליב האבן דעם מיטמענטש איז אן אפגא-ס פון יושר, ווער ס'שילט איין דאס יהדות אייני-

מחזירים עטרה ליושנה

(ביי קבלת-שבת אין רחל גרויסער שיל אין יאס)

פון אפּטער רב ר' יהושע העשל זיל, דער גרויס סער, אהוב ישראל, וועלכער איז געזעסן אויף דער שטול האָט געדרשט פּאָן אַס דעם באלע-מער, זיי זענען באַגעבליבן, פון יעדן איי-געלענער באַצירונג פונעם אַרן-קודש רעדט די געשטיכט פון אַס דער קהלה פון אן עיר ואם בישראל.

די קרוין איז צוריקגעגעבן געווארן, כותלי בית המדרש יוכיחו. די וועלט פון אט דעם בית המדרש זענען זוכות אויף יארהונדערטער, אין וועלכע דער קול התורה האט אפגעקלונגען, וויפיל יארהונדערטער אין 1970 זענען געווארן 300 יאר זינט אט די שיל איז איבערגעגעבן צו ווארן, נתן האנאווער, דער שפּעטערדיקער קודש און קרבן, האט דא געדאוונט, דא געפינט זיך א שטול, אויף אים איז אויפגעשריבן דער נאמען

דער לעצטער אפּטעל אויף דער ריזע קיין יאס, איז געווען אין וואסלוי, אין אלטן "שילהויף" און זיך פאראומלט די היגע יידן און די יידישע קיניגער האבן איבערגעגעבן בלוי-מען פאר דער רבנית דר. רוזן, מר אברהם האט געהאלטן א שיינע רעדע אין עברית און דער פרעזידענט פון דער קהלה, בערקו זינגער, האט באגריסט די חשובע געסט, אינסארמינדיק וועגן דער טעטיקייט פון דער קהלה, מיט כשר פלייש ווערן זיי באזארגט דורכן שוחט פון בערלאד, מ'ראונבערג, וועלכער קומט יעדע וואך קיין וואסלוי צו דעם צוועק, די בית-הכנסת ווערן געהאלטן אין גוטע ארדרונג, אויף פסח אין פארטיילט געווארן מצות פאר אן 63 משפחות און 53 יידן באקומען שטיצע אין געלט, שפייז און מלבושים.

דער רב הכולל שליט"א האט דערנאך גערעדט וועגן יום-טוב שבועות, זמן מתן תורה, וואס וועט זיין אין פעלעכע טעג ארום; וועגן דער טראדיציע פון לימוד התורה אין די אלטע בת"י מדרשים פון וואסלוי; וועגן דער אויפמאכען די תלמיד-תורה, צו לערנען אויך פון אייבט אן און ווייטער די אלטע און תמיד נייע תורה, וואס איז אונדז געגעבן געווארן פון בארג סיני.

קבלת שבת אין יאס

צו קבלת שבת איז דער רב הכולל שליט"א און די רבנית דר. רוזן צוזאמען מיט עמיל שטיקער און מארטין בעלוש געווען אין דער אל-טער גרויסער שיל פון טעקוטש ווייזן יאס. דער ספעציעלער סטיל אין וועלכער זיי איז געבויט, (כיים אריינגיין אין דער שיל גייט מען ארויסער טעלעכע טרעפ, זייענדיק זייערדיקער געבויעט ווי דער ניווא פון דער גאס, מינידערט אראפ צום עמוד, כדי מקיים צו זיין, ספעציעל קראת"י); זייענען פאריבער 300 יונגט מיהאט איבער געבויעט דאס אלטע מקום קודש; אויף דער שטול איז אן אויפשריפט: דא האט מתפלל גע-ווען דער רב פון דער קהלה, רבי יהושע הע-של, דער אפּטער רב; זי קונטלעוועט אַנאָה מענטשאַציע וואָס באַצירט דעם גאַנצן אַרן-קודש, א קונסטווערק פון פארזייטיקע יידישע קינסט-לער, די הענגלייטער, די שוידערדיקע לינאמפן אויף וועלכע ס'זענען אויפגעשריבן די נעמען פון קודשים וואס זענען אומגעקומען אויף קיי-דושה'ס, אלעס, אלע אקטיוועטעאנישע איינצל-הייטן גיבן זיך דאס געפיל פון ראת-הכבוד און פארהעלעכונג פון מערער יארהונדערט פון יידי-שער טראדיציע פאר די גרויסע גאונים, וועמענס קול האט אפגעהילכט צווישן די וועלט פון אט דער בית-הכנסת, פאר דער אומפאראוילעכקייט טראגעדיע וואס ס'האט איבערגעלעבט די היגע קהלה צוריק מיט דריי צענדליקער יאר.

די איבערשולטע אלטע שיל איז וויטערדיק, אלע יידן זענען זיך צוגעפגעקומען, אלע די וואס זענען סארבונדן מיט לערנען תורה און יהדות זענען געקומען מקבל פנים זיין מיט ליב-שאפט און רעספעקט צו זייער מנהיג, זיי זאלן הערן זיין באגרייטע ווארט, זאלן לערנען פון זיין רייכטן בקיאות, פול מיט אלטער יידישער חכמה, מיט פראגמאטיווער געשעלעכקייט, מיט וועלכע ס'זענען געבויעט זיינע רעדעס און דר-שות.

דער קבלת שבת איז געווען פאנערייכט לויטן אלטן טראדיציאנעלן נוסח פון הרב דאבער, ווי אויך דורכן כאר פון דער תלמיד-תורה, וועלכער האט געוונגען טראדיציאנעלע ניגונים, דיריגירט

